

Signaleren en melden van kindermishandeling

Een onderzoek naar kenmerken van (potentiële) melders

Amsterdam, 11 augustus 1997

A.E. van Burik
M. Geldorp

Inhoudsopgave

1	Inleiding en verantwoording	5
1.1	Aanleiding onderzoek en onderzoeksvragen	5
1.2	Beschrijving onderzoeksdata en uitgevoerde analyses	6
2	Signalering door de bevolking	9
2.1	Het vermoeden van kindermishandeling	9
2.2	Resultaten	9
3	Het melden van vermoedens van kindermishandeling door de bevolking	15
3.1	Inleiding	15
3.2	Resultaten	15
3.3	Conclusies	15
4	Signaleren en melden door beroepsbeoefenaren	21
4.1	Inleiding	21
4.2	Basis- en voortgezet onderwijs	23
4.2.1	Signaleren	23
4.2.2	Melden	24
4.3	Kinderdagverblijven en peuterspeelplaatsen	27
4.3.1	Signaleren	27
4.3.2	Melden	30
4.4	Huisartsen en consultatiebureau-artsen	31
4.4.1	Signaleren	31
4.4.2	Melden	32
4.4.3	Samenvatting en conclusies signaleren en melden	33
4.5	Jeugdartsen	34
4.5.1	Signaleren	34
4.5.2	Melden	34
5	Signaleren en melden door hulpverleners	37
5.1	Inleiding	37
5.2	Algemeen maatschappelijk werk (AMW)	39
5.2.1	Signaleren	39
5.2.2	Melden	40
5.2.3	Samenvatting	41
5.3	Ambulante jeugdhulpverlening	41
5.3.1	Signaleren	41
5.3.2	Melden	41
5.3.3	Samenvatting	42

Inhoudsopgave

1	Inleiding en verantwoording	5
1.1	Aanleiding onderzoek en onderzoeksvragen	5
1.2	Beschrijving onderzoeksdata en uitgevoerde analyses	6
2	Signalering door de bevolking	9
2.1	Het vermoeden van kindermishandeling	9
2.2	Resultaten	9
3	Het melden van vermoedens van kindermishandeling door de bevolking	15
3.1	Inleiding	15
3.2	Resultaten	15
3.3	Conclusies	15
4	Signaleren en melden door beroepsbeoefenaren	21
4.1	Inleiding	21
4.2	Basis- en voortgezet onderwijs	23
4.2.1	Signaleren	23
4.2.2	Melden	24
4.3	Kinderdagverblijven en peuterspeelplaatsen	27
4.3.1	Signaleren	27
4.3.2	Melden	30
4.4	Huisartsen en consultatiebureau-artsen	31
4.4.1	Signaleren	31
4.4.2	Melden	32
4.4.3	Samenvatting en conclusies signaleren en melden	33
4.5	Jeugdartsen	34
4.5.1	Signaleren	34
4.5.2	Melden	34
5	Signaleren en melden door hulpverleners	37
5.1	Inleiding	37
5.2	Algemeen maatschappelijk werk (AMW)	39
5.2.1	Signaleren	39
5.2.2	Melden	40
5.2.3	Samenvatting	41
5.3	Ambulante jeugdhulpverlening	41
5.3.1	Signaleren	41
5.3.2	Melden	41
5.3.3	Samenvatting	42

6	Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	43
6.1	Signaleren van kindermishandeling door het publiek	43
6.2	Het melden van kindermishandeling door het publiek	44
6.3	Conclusies en aanbevelingen voortkomend uit het onderzoek onder de bevolking	45
6.4	Signaleren en melden door het basis- en voortgezet onderwijs	45
6.5	Signaleren en melden door kinderdagverblijven en peuterspeelzalen	46
6.6	Signaleren en melden door huisartsen en consultatiebureau-artsen	47
6.7	Signaleren en melden door jeugdartsen	47
6.8	Signaleren en melden door het algemeen maatschappelijk werk	48
6.9	Signaleren en melden door ambulante hulpverleners	48
6.10	Aandachtspunten voorlichtingsactiviteiten specifieke beroepsgroepen	48

Bijlagen

Bijlage 1	Vergelijking van de onderzoeken van de VU en DSP naar het signaleren en melden van kindermishandeling in het bijzonder door omstanders	51
Bijlage 2	Enquêtevragen secundaire analyse situatieve kenmerken	55
Bijlage 3	Deelpopulatie privé-personen: steekproeftrekking, (non)-response en representativiteit	59
Bijlage 4	Deelpopulatie beroepsbeoefenaren en hulpverleners: steekproeftrekking, (non)-response en representativiteit	65

1 Inleiding en verantwoording

1.1 Aanleiding onderzoek en onderzoeksvragen

In het kader van de door VWS (Directie Jeugdbeleid) verstrekte onderzoeksopdracht 'Evaluatie ontwikkeling advies- en meldpunten kindermishandeling' heeft Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP) onderzoek gedaan naar het perspectief van (potentiële) melders van kindermishandeling. In het najaar 1995 is een telefonische enquête gehouden onder drie typen mogelijke melders: privé-personen (n = 1422), beroepsbeoefenaren die via hun werk vaak in contact komen met kinderen (n = 896) en professionele hulpverleners (n = 736). Middels dit onderzoek is in kaart gebracht welke wensen en verwachtingen (potentiële) melders hebben ten aanzien van de nieuw op te richten Advies- en Meldpunten kindermishandeling. In het kader van dit onderzoek is ook nagegaan hoe vaak de verschillende doelgroepen te maken krijgen met een vermoeden van kindermishandeling, welke belemmeringen men ervaart om dergelijke vermoedens te melden en welke attitude men heeft ten opzichte van het melden van kindermishandeling.

Begin 1996 is een rapportage van dit onderzoek verschenen¹. De resultaten van dit onderzoek dienden snel, namelijk vóór maart 1996: de startdatum van de modelprojecten 'advies- en meldpunten kindermishandeling', beschikbaar te zijn. Alle onderzoeksresultaten zijn daarom alleen globaal beschreven.

Het ministerie van VWS (Directie Jeugdbeleid) heeft DSP begin 1997 de financiële mogelijkheden geboden om een secundaire analyse uit te voeren op de onderzoeksgegevens die betrekking hebben op het vóórkomen van en het omgaan met vermoedens van kindermishandeling. De vraagstelling van dit onderzoek is tweeledig en luidt als volgt:

- 1 *Welke persoonlijke en situatieve kenmerken spelen een rol bij het al dan niet te maken krijgen met vermoedens van kindermishandeling?*
- 2 *Welke persoonlijke en situatieve kenmerken spelen een rol bij de beslissing om wel of geen contact te zoeken met een deskundige of instantie als men geconfronteerd wordt met een vermoeden van kindermishandeling.*

Bij persoonlijke en situatieve kenmerken kan gedacht worden aan gegevens aangaande het kind/ gezin enerzijds en de melder anderzijds en daarnaast aan gegevens omtrent de relatie tussen de melder en het kind dan wel het gezin. De oorspronkelijke doelstelling van ons onderzoek was echter alleen gericht op het perspectief van de (potentiële) melder. Er zijn daarom alleen gegevens beschikbaar die betrekking hebben op persoonlijke en situatieve kenmerken van de melder.

Tegelijkertijd met ons onderzoek vond op de VU (Faculteit Psychologie en Pedagogie) een onderzoek plaats met een nagenoeg identieke vraagstelling. Bij dit onderzoek lag de nadruk op het perspectief van het mishandelde kind. Bij de operationalisering van het begrip situatieve en persoonlijke kenmerken gaat het in dit onderzoek dus primair om kenmerken van het gezin waarin de mishandeling plaatsvindt en van het kind dat mishandeld wordt.

Noot 1 Burik, A. van en M. Geldorp: Het melden van vermoedens van kindermishandeling; Van Dijk, Van Soomeren en Partners, Amsterdam februari 1996.

Omdat de vraagstelling van de twee onderzoeken identiek was, is er tussentijds en na afloop van de onderzoeken overleg geweest tussen de onderzoekers van DSP en de VU. Tijdens dit overleg is nagegaan in hoeverre de aanbevelingen die uit beide onderzoeken voortvloeien, elkaar aanvullen danwel tegenspreken. De verslaglegging van deze uitwisseling is opgenomen in bijlage 1.

De begrippen persoonlijke en situatieve kenmerken zijn binnen ons onderzoek als volgt nader ingevuld.

- Bij *persoonlijke kenmerken* gaat het om formele kenmerken van de (potentiële) melder (leeftijd, geslacht, sekse, woonplaats, beroep, zelf wel of geen kinderen verzorgen).
- Bij *situatieve kenmerken* gaat het om zaken als de bekendheid met hulpverlenende instanties, de houding ten opzichte van hulpverlening bij kindermishandeling, het recht op privacy van het gezin, de bescherming van de eigen privacy als melder, de geneigdheid om een dergelijke problemen zelf op te lossen, de angst om iemand ten onrechte te beschuldigen. Een overzicht van de enquêtevragen die de basis vormden voor de secundaire analyse naar situatieve kenmerken is te vinden in bijlage 2.

1.2 Beschrijving onderzoeksdata en uitgevoerde analyses

In de rapportage van het onderzoek naar het perspectief van potentiële melders (Van Burik e.a. 1996) is een uitgebreide verantwoording opgenomen van de steekproeftrekking, de (non)-response en de representativiteit van de drie onderzoeksgroepen. De betreffende tekst is opgenomen in bijlage 2 en bijlage 3. Onderstaand volgen enkele basisgegevens.

De onderzoeksgroep van privépersonen

Via een aselechte steekproeftrekking zijn in totaal 1448 respondenten telefonisch geënuquêteerd.

De cijfermatige gegevens die betrekking hebben op het aantal vermoedens en het aantal meldingen van kindermishandeling vormen vermoedelijk een betrouwbare afspiegeling van het aantal vermoedens en het aantal meldingen onder de Nederlandse bevolking. Deze onderzoeksresultaten zijn via een weging representatief gemaakt voor de Nederlandse bevolking wat betreft sekse- en leeftijdsverdeling.

De onderzoeksgroep van beroepsbeoefenaren

Er zijn in totaal 9 beroepsgroepen van functionarissen die via hun werk veel te maken krijgen met kindermishandeling, telefonisch geënuquêteerd. Voor de secundaire analyse van het signaleer- en meldgedrag is een selectie uit deze beroepsgroepen gemaakt. Het is namelijk niet verantwoord de beroepsbeoefenaren als één geheel te beschouwen. Daarvoor verschilt de aard van het beroep, alsmede de aard en de frequentie van het contact met kinderen te veel. Bovendien vervult een aantal van de geselecteerde groepen zelf een functie als meldpost (politie en huisartsen), terwijl dat bij anderen veel minder het geval is.

Er zijn 7 van de 9 beroepsgroepen geselecteerd². Uit deze 7 beroepsgroepen zijn 4 groepen samengesteld.

- 1 basis- en voortgezet onderwijs (n = 259);
- 2 kinderdagverblijven en peuterspeelplaatsen (n = 225);
- 3 huisartsen en consultatiebureau-artsen (n = 162);

Noot 2 De volgende groepen zijn buiten beschouwing gelaten: sociaal-cultureel werk (n = 70), Fiom-werkers (n = 11), politie (n = 57), speciaal onderwijs (n = 121).

4 jeugdartsen (n = 160).

De keuze voor deze groepen is mede ingegeven door het feit dat het aantal respondenten in de andere groepen relatief klein is. Hierdoor zijn de mogelijkheden voor analyses beperkter.

De cijfermatige gegevens die betrekking hebben op het aantal vermoedens en het aantal meldingen van kindermishandeling per beroepsgroep vormen vermoedelijk geen betrouwbare afspiegeling van het aantal vermoedens en het aantal meldingen binnen de totale sector. Er is namelijk vaak met een aandachtsfunctionaris of sleutelfiguur binnen een organisatie gesproken. De cijfermatige gegevens over signalering en melden van kindermishandeling zijn vermoedelijk wel representatief voor de aandachtsfunctionarissen van een beroepsgroep, maar niet voor 'alle werkers binnen een beroepssector'.

De onderzoeksgroep van hulpverleners

Er zijn in totaal 736 hulpverleners behorend tot 7 verschillende beroepsgroepen³ telefonisch geënquêteerd. De secundaire analyse is uitgevoerd onder de grootste groepen.

1 AMW (jeugd) (n = 124).

2 Ambulante jeugdhulpverleners (n = 123).

Ook voor de hulpverleners geldt dat de cijfermatige gegevens over het aantal vermoedens en het aantal meldingen van kindermishandeling niet representatief zijn voor alle werkers binnen een beroepsgroep maar vermoedelijk wel een redelijke tot goede afspiegeling vormen van het aantal ervaringen van de aandachtsfunctionarissen of sleutelfiguren binnen een sector.

De secundaire analyse

De secundaire analyse is uitgevoerd volgens een vast stramien:

- 1 Eerst is vastgesteld of er een significante samenhang bestaat tussen een aantal afzonderlijke persoonlijke en situatieve kenmerken enerzijds en het al dan niet te maken krijgen met vermoedens van kindermishandeling dan wel het melden van vermoedens van kindermishandeling anderzijds⁴.
- 2 Aan de hand van een exploratieve analyse-techniek, bekend onder de naam HOMALS, is deze samenhang evenals de samenhang tussen de kenmerken onderling vervolgens ontrafeld en gespecificeerd.

Noot 3 Te weten: AMW jeugd (n = 124) RIAGG's jeugd (n = 69), (gezins)voogdij (n = 58), ambulante jeugdhulpverlening (n = 123), residentiële jeugdhulpverlening (n = 117) en Boddaert-centra/MKD's (n = 74).

Noot 4 Dit is gedaan aan de hand van kruistabellen en bijbehorende associatiematen zoals de Chi²-toets.

Handwritten notes in the left margin, including the word "Bijlage" and other illegible text.

2 Signalering door de bevolking

2.1 Het vermoeden van kindermishandeling

In dit hoofdstuk wordt nagegaan of er profielschetsen te geven zijn van enerzijds privépersonen die nooit te maken hebben gehad met een vermoeden van kindermishandeling (niet-signaleerders) en anderzijds personen die daar wel ooit mee zijn geconfronteerd (signaleerders). De resultaten van de uitgevoerde analyses kunnen wellicht als handvat dienen voor het bepalen van doelgroepen en strategieën gericht op het (beter) leren signaleren van kindermishandeling.

De eerste onderzoeksvraag luidt 'Welke persoonlijke en situatieve kenmerken spelen een rol bij het al dan niet te maken krijgen met vermoedens van kindermishandeling?'

Men dient zich te realiseren dat 'het te maken krijgen met vermoedens van kindermishandeling' zowel een actieve component als een passieve component heeft. Enerzijds moet de situatie zich aandienen anderzijds moet degene aan wie de situatie zich aandient deze situatie ook als zodanig weten te benoemen; de actieve component betreft dus het daadwerkelijk signaleren. Beide componenten zijn sterk met elkaar verweven en konden daarom in de uitgevoerde analyses en bij het geven van verklaringen voor gevonden verbanden niet of nauwelijks onderscheiden worden.

2.2 Resultaten

Bij de analyses die zijn uitgevoerd is de onderzoeksgroep van 1420 respondenten onderverdeeld naar mensen die ooit te maken kregen met een vermoeden van kindermishandeling ($n = 333$) en mensen die nooit te maken kregen met een dergelijk vermoeden ($n = 1087$).

Het blijkt dat 23% van de onderzoeksgroep van privé-personen ooit wel eens het idee gehad heeft dat een bepaald kind thuis slecht werd behandeld of werd mishandeld: dat is bijna 1 op de 4 Nederlanders.

Van de groep die de laatste 2 jaar geconfronteerd werd met (vermoedelijke) kindermishandeling, zijn enkele nadere gegevens bekend. De laatste 2 jaar kreeg in totaal 8% van de onderzoeksgroep te maken met (vermoedelijke) kindermishandeling; van deze groep is bekend dat men in 40% van de gevallen hier via het werk mee geconfronteerd werd. Het werk van de respondenten vormt dus direct of indirect een belangrijke ingang of aanleiding om te maken te krijgen met kindermishandeling. Het gaat hier vermoedelijk vooral om een passieve factor: bepaalde werkomstandigheden vergroten de kans dat men te maken krijgt met een vermoeden van kindermishandeling.

Als we ervan uitgaan dat het percentage van 40% ook geldt voor vermoedens van kindermishandeling die men ooit wel eens heeft gehad, dan kan geconcludeerd worden dat:

- 1 op de 7 mensen (14%) ooit wel eens in de privésfeer te maken heeft gekregen met kindermishandeling;
- 1 op de 11 mensen (9%) via de werksfeer ooit wel eens te maken heeft gekregen met kindermishandeling.

De werksituatie vormt dus een belangrijke factor maar mensen krijgen in de privésfeer toch nog iets vaker te maken met kindermishandeling dan in de werksfeer.

Persoonlijke kenmerken die samenhangen met signalering

Leeftijd is een persoonlijk kenmerk dat ook samenhangt met het wel of niet geconfronteerd worden met vermoedens van kindermishandeling. Zoals in onderstaande tabel is te zien, bevinden de signaleerders zich met name in de groep respondenten van middelbare leeftijd (45 - 64 jaar). Ouderen hebben naar eigen zeggen minder dan de andere leeftijdsgroepen ooit te maken gehad met een vermoeden van kindermishandeling.

Tabel 2.1 De samenhang tussen vermoedens van kindermishandeling en leeftijd (in %)

leeftijd	ooit vermoeden	nooit vermoeden	Totaal
20 - 29 jaar (n=282)	23	77	100
30 - 44 jaar (n=559)	23	77	100
45 - 64 jaar (n=407)	29	71	100
65 jaar en ouder (n=172)	15	85	100

De persoonlijke kenmerken geslacht, ouderschap c.q. de verzorging van kinderen en gemeentegrootte, al dan niet gecombineerd, vertonen geen samenhang met het al dan niet te maken krijgen met vermoedens van kindermishandeling.

Situatieve kenmerken die samenhangen met signalering

We zijn nagegaan of enkele situatieve kenmerken van de melder wél in verband staan met het signaleren van (een mogelijk geval van) kindermishandeling. Deze kenmerken hebben te maken met kennis en attitude van de respondent⁵.

Uit de analyse wordt duidelijk dat er een samenhang bestaat tussen de bekendheid met instanties waar men een vermoeden kan melden en het signaleren of te maken krijgen met een vermoeden van kindermishandeling. Het percentage respondenten dat ten minste één instantie weet te noemen waar men terecht zou kunnen in geval van een vermoeden, is onder degenen die ervaring hebben met een dergelijk vermoeden significant hoger dan onder degenen die die ervaring niet hebben (zie tabel 2.2).

Tabel 2.2 Het noemen van instanties waar een vermoeden gemeld kan worden (in %)

	ooit een vermoeden gehad (n=333)	nooit een vermoeden gehad (n=1087)
ten minste 1 instantie genoemd	87	78

Voorals men die via het werk te maken kregen met een vermoeden van kindermishandeling weten vaker instanties te noemen waar men een vermoeden van kindermishandeling kan melden. Maar ook mensen die hier in de privésfeer mee te maken kregen weten vaker dan degenen die nooit te maken kregen met kindermishandeling een of meerdere instanties te noemen.

Noot 5 Zie ook Baartman, H. en A. van Montfoort (red.), 'Kindermishandeling, resultaten van een multi-disciplinair onderzoek', blz. 93-107. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op factoren die het signaleren van kindermishandeling belemmeren. Het gaat dan om de volgende aspecten: geloof in de eigen effectiviteit, attitude en de sociale norm.

Het verschil tussen de beide groepen manifesteert zich in het type instanties dat in dit verband wordt genoemd. Mensen die wel eens een vermoeden van kindermishandeling hebben gehad noemen met name het BVA vaker als instantie waar gemeld kan worden (zie tabel 2.3).

Tabel 2.3 Het noemen van instanties waar een vermoeden gemeld kan worden (in %)

	ooit een vermoeden gehad (n = 333)	nooit een vermoeden gehad (n = 1087)
huisarts	47	39
BVA	40	18
school of onderwijzer	15	8
maatschappelijk werk	7	3
school-/jeugdarts	6	1
anders	30	23

Terwijl instanties voor jeugdhulpverlening, de politie en de Raad voor de Kinderbescherming door beide groepen respondenten even vaak worden genoemd, evenals een organisatie als de kindertelefoon, is dat bij de in tabel 2.3 vermelde organisaties niet het geval. Degenen die ooit een vermoeden van kindermishandeling hebben gehad noemen de mogelijkheid om een vermoeden te melden bij de huisarts, de school of onderwijzer, het maatschappelijk werk, de school- of jeugdarts en vooral het BVA significant vaker dan de overige respondenten.

Ook attitude zou van invloed kunnen zijn op het signaleren van vermoedens van kindermishandeling. De attitude ten opzichte van (het melden van) kindermishandeling is gemeten middels een aantal stellingen die aan de respondenten zijn voorgelegd. Deze stellingen hadden betrekking op:

- het recht op privacy van het gezin;
- het recht op informatie van het gemelde gezin;
- het recht op privacy van de melder;
- het nut van het melden van kindermishandeling.

Aan de respondenten werd gevraagd aan te geven in hoeverre men het met een stelling eens was. Om te achterhalen of bepaalde overtuigingen van potentiële signaleerders van invloed zijn op het feitelijke signaleergedrag is een nadere analyse van de gegevens uitgevoerd⁶. De exacte formulering van de diverse stellingen is niet op deze plek, maar in paragraaf 3.2 weergegeven. Uit de analyse is namelijk gebleken dat de stellingen geen houvast bieden bij het onderscheiden van signaleerders en niet-signaleerders.

Om de invloed van 'attitude' op het signaleren nog via een andere invalshoek te bestuderen, is nagegaan of de twee groepen, signaleerders en niet-signaleerders, zich onderling onderscheiden wat betreft de volgende twee items:

- de geneigdheid om een vermoeden van kindermishandeling te melden;
- de argumenten die gegeven worden om een dergelijk vermoeden niet te melden.

Beide situatieve kenmerken zijn gemeten door alle respondenten een fictieve situatie voor te leggen, hetgeen als volgt is gebeurd.

Noot 6 Het betreft een Homals analyse.

Stelt u zich eens het volgende voor. Bij u in de straat woont een kind dat vaak blauwe plekken heeft en er vaak slecht verzorgd bijloopt. Het kind gedraagt zich ook angstig en schuw. U maakt zich bezorgd en u praat erover met andere mensen in de straat. En die hebben ook het gevoel dat er iets mis is met het kind. We hebben het dan over 'een vermoeden van kindermishandeling'.

Aan de respondenten werd allereerst gevraagd of zij in deze fictieve situatie contact zouden zoeken met een deskundige (instantie). In tabel 2.4 is zichtbaar gemaakt of er een samenhang bestaat tussen 'het zelf ooit gesignaleerd hebben van kindermishandeling' en 'de bereidheid om te melden'.

Tabel 2.4 Geneigdheid tot melden en al dan niet ervaring met een vermoeden (in %)

respondent zegt contact te zullen zoeken met een bepaalde deskundige/instantie	ooit een vermoeden gehad (n = 333)	nooit een vermoeden gehad (n = 1087)
ja, zeker	63	51
ja, waarschijnlijk wel	25	34
nee, waarschijnlijk niet	6	8
nee, zeker niet	2	3
weet niet/twijfel	4	4

De gegevens in tabel 2.4 duiden erop dat een meerderheid van alle respondenten in de voorgelegde fictieve situatie geneigd is om contact te zoeken met een instantie. Respondenten die daadwerkelijk ervaring hebben met een vermoeden van kindermishandeling zijn echter van het voornemen om te melden meer overtuigd dan de andere groep respondenten: 63% geeft aan zéker te contact te zullen zoeken met een bepaalde instantie, tegenover 51 % van de overige respondenten.

Onder respondenten die ooit geconfronteerd zijn met een vermoeden van kindermishandeling is de geneigdheid om te melden dus groter dan onder respondenten die een dergelijke ervaring niet hebben⁷.

Indien men antwoordde (waarschijnlijk) niet te zullen melden, werd vervolgens gevraagd wat de redenen daar voor waren. De respondenten die antwoordden (waarschijnlijk) wel te zullen melden werd later in de vragenlijst verzocht aan te geven of zij zich niettemin redenen konden voorstellen om een vermoeden eventueel niet te melden.

Respondenten konden diverse redenen noemen waarom zij een vermoeden van kindermishandeling niet zouden melden. In tabel 2.5 worden alleen dñe redenen vermeld die door signaleerders en niet-signaleerders in verschillende mate werden aangedragen⁸.

Noot 7 $\chi^2 = 15,67$; $df = 4$; $p = 0,004$.

Noot 8 Voor een overzicht van alle redenen om een vermoeden van kindermishandeling niet te melden, zie Van Burik, A. en M. Geldorp, 'Het melden van vermoedens van kindermishandeling, ervaringen en wensen van potentiële melders', DSP, 1996.

Tabel 2.5 Redenen om (eventueel) niet te melden naar ervaring met vermoeden van kindermishandeling (in %)

redenen om niet te melden	ervaring met vermoedens van kindermishandeling (n = 333)	geen ervaring met vermoedens van kindermishandeling (n = 1087)
gebrek aan bewijs/onzeerheid over het vermoeden	28	19
angst voor represailles van het gezin	20	15
angst dat kindermishandeling toeneemt	5	2
weinig vertrouwen in instanties/deskundigen	3	1

Degenen die ooit te kampen hebben gehad met een vermoeden van kindermishandeling kunnen in meerdere mate, dan de andere groep respondenten, redenen bedenken om een dergelijk vermoeden (eventueel) niet te melden. Deze groep lijkt zich dus meer bewust van de dilemma's en risico's die het melden van kindermishandeling met zich mee kan brengen. Wellicht heeft dat te maken met het feit dat men zoiets ooit eens bij de hand gehad heeft. Opmerkelijk is dat de mensen die via het werk te maken kregen met een vermoeden van kindermishandeling (significant) vaker 'het gebrek aan bewijs' als belemmerende factor noemen dan de mensen die privé te maken kregen met kindermishandeling.

Uit het voorafgaande kan geconcludeerd worden dat respondenten die ooit (vermoedelijke) kindermishandeling gesignaleerd hebben enerzijds eerder geneigd zijn om te melden en anderzijds meerdere drempels weten te noemen om juist niet te melden.

Samenvatting en conclusies

Ouderen (65+) hebben in mindere mate dan jongere respondenten ooit een vermoeden gehad van kindermishandeling. Een mogelijke verklaring hiervoor kan gelegen zijn in het feit dat er vroeger meer dan tegenwoordig een taboe rustte op het onderwerp. Baartman (1991) geeft in een historisch overzicht van reacties op seksueel misbruik van kindermishandeling aan dat het ontbreken van een conceptueel kader van cruciaal belang is bij het signaleren van kindermishandeling: kindermishandeling werd gewoonweg niet als reële mogelijkheid overwogen ook al spraken de signalen van het kind voor zich⁹.

Misschien zijn ouderen (65+) om verschillende redenen ook nu nog minder snel geneigd om bepaalde gedragingen als kindermishandeling te benoemen. Deze groep twijfelt wellicht eerder aan de geldigheid van de eigen sociale norm in de huidige tijd. Een andere reden kan gelegen zijn in het feit dat deze groep minder bekend is met de instanties die iets aan dit probleem kunnen doen¹⁰. Baartman (1991) geeft in het eerder genoemde historisch overzicht van reacties op signalen van seksueel misbruik namelijk ook aan dat de mate waarin men bereid is vermoedens te signaleren geringer is naarmate de maatschappelijke instituties en mogelijkheden om

Noot 9 Zie Buffing F. en R van der Zanden: Signalen en Signaleren van Kindermishandeling, blz 101; in Kindermishandeling: resultaten van multidisciplinair onderzoek; Baartman, H en A. van Montfoort (red).

Noot 10 Er blijkt een significante samenhang te zijn tussen de variabelen leeftijd en bekendheid met instellingen ouderen (65+) en jongeren (< 30 jaar) zijn minder bekend met de meeste instellingen waar men kan melden, dan mensen tussen 30 en 64 jaar.

iets aan het probleem te doen, beperkter zijn¹¹. Dit wordt bevestigd door de resultaten van ons onderzoek: de huisarts, de school of onderwijzer, het maatschappelijk werk, de school- of jeugdarts en vooral het BVA genieten onder signaleerders een grotere bekendheid dan onder niet-signaleerders als mogelijke instanties of deskundigen om een vermoeden van kindermishandeling te melden.

Mensen die ooit een vermoeden van kindermishandeling hebben gehad hebben minder aarzelingen bij hun beslissing om (in een fictieve situatie) te melden dan mensen die nooit met deze problematiek te maken hebben gehad. Degenen die ooit een vermoeden van kindermishandeling hebben gehad noemen tegelijkertijd ook meer redenen om een eventueel vermoeden niet te melden dan degenen die nooit een dergelijk vermoeden hebben gehad. Alhoewel op grond van de huidige gegevens niet achterhaald kan worden wat de kip is en wat het ei, lijkt het erop dat signaleerders juist als gevolg van hun ervaring met een vermoeden, zicht krijgen op de complexiteit van de problematiek en dus meer redenen kunnen bedenken waarom zij een eventueel vermoeden niet zouden melden. Signaleerders lijken bepaalde afwegingen te maken die niet-signaleerders zich niet realiseren juist doordat hen de specifieke ervaring met een vermoeden van kindermishandeling ontbreekt.

Op basis van de onderzoeksresultaten kunnen de volgende profielen gemaakt worden.

1 De niet-signaleerders

- kennen een oververtegenwoordiging van de 65 + ers;
- kennen minder instanties waar men terecht kan met een vermoeden van kindermishandeling en kennen met name het BVA minder goed;
- zijn minder stellig in de beslissing dat ze een vermoeden van kindermishandeling zullen melden en lijken ook minder goed te kunnen overzien welke dilemma's deze beslissing met zich meebrengt.

2 De signaleerders in de privésfeer

- kennen een ondervertegenwoordiging van de 65 + ers;
- hebben vaker dan 'de signaleerders in de werksfeer' te maken met vermoedens van kindermishandeling;
- zijn redelijk goed op de hoogte met het bestaan van instanties waar men kan melden en kennen het BVA redelijk goed;
- zijn vrij stellig in hun beslissing om een vermoeden van kindermishandeling te melden en weten tegelijkertijd verschillende redenen te noemen om dit niet te doen.

3 De signaleerders in de werksfeer

- hebben minder vaak dan 'de signaleerders in de privésfeer' te maken met vermoedens van kindermishandeling;
- zijn goed op de hoogte met het bestaan van instanties waar men kan melden en kennen het BVA redelijk goed;
- zijn vrij stellig in hun beslissing om een vermoeden van kindermishandeling te melden en zijn zich vooral bewust van het feit dat je zekerheid over het vermoeden moet hebben als je overgaat tot melden.

Noot 11 Zie Buffing F. en R van der Zanden: Signalen en Signaleren van Kindermishandeling, blz 103; in Kindermishandeling: resultaten van multidisciplinair onderzoek; Baartman, H en A. van Montfoort (red).

3 Het melden van vermoedens van kindermishandeling door de bevolking

3.1 Inleiding

De tweede onderzoeksvraag luidt 'Welke persoonlijke en situatieve kenmerken spelen een rol bij het al dan niet melden van vermoedens van kindermishandeling'. Met de beantwoording van deze vraag wordt nagegaan of er een profielschets te geven is enerzijds van mensen die vermoedens van kindermishandeling *wel* melden en anderzijds van mensen die dergelijke vermoedens *niet* melden. Hiermee hopen we een bijdrage te kunnen leveren aan nadere doelgroepbepaling en invulling van voorlichtingsactiviteiten die gericht zijn op de vraag 'hoe te handelen bij een vermoeden van kindermishandeling?'.

De analyses die in dit hoofdstuk worden gepresenteerd zijn uitgevoerd op de data van de groep respondenten die ooit te maken heeft gekregen met een vermoeden van kindermishandeling. Het betreft 333 respondenten. Het is niet bekend of en hoe vaak deze respondenten hun vermoeden van kindermishandeling bij een instantie melden. We weten wel wat de geneigdheid tot melden was van deze respondenten in de fictieve situatie. De variabele 'geneigdheid tot melden bij een deskundige of deskundige instantie in de fictieve situatie' is daarom gekozen als operationalisatie van het door ons onderzochte meldgedrag. Bij het melden van vermoedens van kindermishandeling gaat het dus om contactlegging met deskundige instanties in algemene zin, hetgeen breder is dan de contactlegging met specifieke instanties zoals Bureau vertrouwensarts (BVA), politie en Raad voor de Kinderbescherming.

3.2 Resultaten

Eerst volgen enkele onderzoeksresultaten van de beperkte groep van 119 respondenten die de laatste 2 jaar geconfronteerd werd met een vermoeden van kindermishandeling.

Het blijkt dat 40% van de respondenten die *de laatste 2 jaar* te maken kreeg met een vermoeden van kindermishandeling, contact opnam met een deskundige of deskundige instantie. Nog eens 11% liet weten dat iemand anders een instantie had benaderd. Dit betekent dat 49% van de respondenten de (vermoedelijke) kindermishandeling niet meldde. De meest genoemde redenen om niet te melden zijn: 'de zaak zelf afgehandeld' en 'gebrek aan bewijs'.

Respondenten die via de werksfeer te maken kregen met een vermoeden van kindermishandeling blijken dat vermoeden veel vaker te melden dan mensen die in de privésfeer met (vermoedelijke) kindermishandeling te maken kregen.

- werksfeer (n = 46): 67% meldde zelf en 17% liet weten dat een ander meldde;
- privésfeer (n = 73): 23% meldde zelf en 7% liet weten dat een ander meldde.

In de werksfeer werd dus door 84% van de respondenten (en omgeving) gemeld. In de privésfeer werd slechts door 30% van de respondenten (en omgeving) gemeld. De meest genoemde redenen om niet te melden zijn 'de zaak zelf afgehandeld' en 'gebrek aan bewijs'. Deze redenen spelen alleen

in de privésituatie: 15% van de respondenten die de laatste 2 jaar in de privésfeer geconfronteerd werd met kindermishandeling zegt zelf actie te hebben ondernomen; 12% zegt niets gedaan te hebben wegens gebrek aan bewijs.

Persoonlijke kenmerken die van invloed zijn op het melden

Welke persoonlijke kenmerken zijn nu van invloed op het meldgedrag? In tabel 3.1 wordt de geneigdheid tot melden aangegeven voor mannen en vrouwen afzonderlijk.

Tabel 3.2 Geneigdheid tot melden naar sexe (in %)

respondent zegt contact te zoeken met een bepaalde deskundige/instantie	man (n = 120)	vrouw (n = 213)
ja, zeker	53	69
ja, waarschijnlijk wel	33	21
nee, waarschijnlijk of zeker niet	9	7
weet niet/twijfel	5	3

Uit een vergelijking van de beide sexen blijkt dat het grootste onderscheid tussen mannen en vrouwen niet zozeer gelegen is in de vraag of men wel of niet zal melden, maar eerder in de stelligheid waarmee men zegt te zullen melden. Onder vrouwen is de groep die aangeeft zéker te zullen melden significant groter dan onder mannen ($\chi^2 = 7,78$; $df = 2$; $p = 0,05$).

Overige persoonlijke kenmerken zoals leeftijd, ouderschap c.q. de verzorging van kinderen, gemeentegrootte en regio vertonen geen verband met het melden van vermoedens van kindermishandeling.

Situatieve kenmerken die van invloed zijn op het melden

Uit de analyse van de beperkte groep respondenten die de laatste 2 jaar te maken kreeg met kindermishandeling, blijkt dat de context waarin dit gebeurde (namelijk in de privésituatie of via het werk) van grote invloed is op de meldingsbereidheid.

Verder is in het voorgaande hoofdstuk reeds gebleken dat mensen die nog nooit te maken kregen met een vermoeden van kindermishandeling minder geneigd zijn om te melden dan mensen die zoiets wel al eens eerder meemaakten. Eerdere ervaringen met vermoedens van kindermishandeling werken dus stimulerend en drempelverlagend op de meldingsgeneigdheid.

De meldingsgeneigdheid hangt niet samen met de bekendheid met instanties waar men kan melden. Melders noemen dus dezelfde instanties als niet-melders wanneer hen wordt gevraagd om de hen bekende mogelijkheden om een vermoeden van kindermishandeling te melden op te sommen.

Er bestaat wel een samenhang tussen de meldingsgeneigdheid en eventuele redenen om niet te melden, hetgeen als volgt is gemeten. Zoals eerder vermeld werd aan de respondenten een fictief geval voorgelegd van een vermoeden van kindermishandeling. Aan de respondenten is gevraagd om - met dit fictieve geval in gedachten - redenen aan te dragen om niet te melden.

In tabel 3.2 is de samenhang aangegeven tussen de meldingsgeneigdheid in de fictieve situatie en de redenen om niet te melden (in de fictieve situatie). Hierbij zijn de respondenten ingedeeld in vier groepen:

- mensen die zeker zeggen te melden: de overtuigde melders (n = 210);
- mensen die zeggen waarschijnlijk wel te melden: de waarschijnlijke melders (n = 84);
- mensen die zeggen waarschijnlijk of zeker niet te melden: de (waarschijnlijke) niet melders (n = 26);
- mensen die zeggen het niet te weten: de twijfelaars (n = 13).

Voor elke groep wordt telkens het percentage respondenten vermeld dat een bepaalde reden noemt als (mogelijke) motivatie om een vermoeden van kindermishandeling niet te melden. De onderscheiden groepen blijken voor een deel andere redenen te hebben om een vermoeden (eventueel) niet te melden¹².

Tabel 3.3 Redenen van personen die ooit een vermoeden van kindermishandeling hebben gehad om (eventueel) niet te melden en geneigdheid tot melden (in %)

Redenen om niet te melden	ja, zeker (n = 210)	ja, waarschijnlijk wel (n = 84)	nee (waarschijn- lijk) niet (n = 26)	weet niet (n = 13)	To- t- aal
gebrek aan bewijs/- onzekerheid over het vermoeden *	26	26	31	69	28
angst ander ten onrechte te beschuldigen	7	14	15	15	10
angst dat je als melder bekend wordt aan het gezin	16	14	4	0	14
angst voor represailles van het gezin	22	23	4	8	20
ik kan het zelf wel afhandelen *	0	0	20	5	15
het is de verantwoorde- lijkheid van iemand an- ders *	3	0	4	23	3
weinig vertrouwen in instanties/deskundigen	2	5	8	8	3
eerst zelf op gezin afstappen/contact zoe- ken met ouders	1	4	8	0	2
andere reden	9	10	12	15	10

Op basis van tabel 3.2 kan het volgende geconcludeerd worden.

- Voor alle respondenten geldt dat het gebrek aan bewijs de meest voor de hand liggende reden is om het vermoeden van kindermishandeling in de fictieve situatie niet te melden.
- De 'overtuigde melders' maken zich minder zorgen over de kans dat je als melder een ander ten onrechte beschuldigt. Verder onderscheiden zij zich nauwelijks van de 'waarschijnlijke melders'. Samen met de 'waarschijnlijke melders' realiseren zij zich vaker dat je als melder te maken kan krijgen met represailles van het gemelde gezin. Deze specifieke redenen worden in veel mindere mate genoemd door de

Noot 12 Indien een reden is aangemerkt met een asterix (*), dan is er een significante samenhang geconstateerd ($p < 0,05$).

‘(waarschijnlijke) niet melders’ en de ‘twijfelaars’.

- De ‘(waarschijnlijke) niet melders’ zijn naar verhouding vaak geneigd om de zaak zelf af te handelen; ze stappen vaker eerst zelf op het gezin af.
- De ‘twijfelaars’ laten zich in sterke mate leiden door de onzekerheid over het vermoeden.

Bij het achterhalen van verdere situatieve kenmerken is vervolgens nagegaan of er een samenhang is tussen de attitude ten opzichte van het melden en de meldingsgeneigdheid. We hebben bekeken hoe de vier onderscheiden groepen respondenten scoren op de volgende stellingen.

Stellingen

- 1 "Als een gezin bij een instantie wordt aangemeld wegens een vermoeden van kindermishandeling, dan moet dat gezin zo snel mogelijk te horen krijgen dat zij aangemeld zijn"
 - 2 "Als er een vermoeden van kindermishandeling is, dan mogen instanties zich bemoeien met het gezin, ook als de ouders daar niet om gevraagd hebben"
 - 3 "Als ik een gezin zou melden wegens vermoedens van kindermishandeling, dan wil ik niet dat dat gezin te horen krijgt dat ik de melder ben"
 - 4 "Als je een gezin aanmeldt wegens kindermishandeling, dan is het maar zeer de vraag of het mishandelde kind daarmee geholpen is"
 - 5 "Als een gezin is aangemeld wegens kindermishandeling dan moet het inzage kunnen krijgen in het dossier dat over hen is aangelegd"
 - 6 "Als er een landelijk 06-nummer zou zijn, waar ik vermoedens van kindermishandeling kan melden, dan zou ik eerder melden"
-

Door middel van een analysetechniek die resultaten grafisch weergeeft, HOMALS, is bekeken of er sprake is van samenhang en is nagegaan op welke wijze deze samenhang gespecificeerd kan worden.

De belangrijkste conclusies luiden als volgt.

- De ‘twijfelaars’ vragen zich vaker af of de kinderen die het betreft met een dergelijke melding gebaat zijn.
- De overtuigde ‘melders’ nemen de tegenovergestelde positie: zij zijn het juist oneens zijn met de stelling waarin het effect van een melding voor het kind ter discussie worden gesteld.
- De ‘overtuigde melders’ zijn ook vaker van mening dat instanties zich bij een vermoeden van kindermishandeling mogen bemoeien met een gezin, ook als de ouders daar niet om hebben gevraagd.
- De ‘(waarschijnlijke) niet melders’ onderscheiden zich van de rest doordat zich onder hen relatief de meeste mensen bevinden die het uitdrukkelijk oneens zijn met de stelling dat instanties zich mogen bemoeien met gezinnen waarvan vermoed wordt dat er sprake is van kindermishandeling.

3.3 Conclusies

Op basis van de onderzoeksresultaten kunnen de volgende vier profielen worden samengesteld.

1 *De overtuigde melders*

- kennen een oververtegenwoordiging van vrouwen;
- zijn vaker van mening dat instanties zich mogen bemoeien met gezinnen in geval van (vermoedelijke) kindermishandeling;
- geloven vaker in de mogelijkheden van instanties om het mishandelde kind te helpen;

- laten zich eventueel weerhouden om te melden door de onzekerheid omtrent de juistheid van het vermoeden en door de angst voor represailles van het (gemelde) gezin.

2 De waarschijnlijke melders

- hebben vanuit hun eigen overtuiging niet de extra stimulansen om te melden zoals geloof in de mogelijkheden en het recht op bemoeienis van instanties;
- laten zich eventueel weerhouden om te melden door de onzekerheid omtrent de juistheid van het vermoeden en door de angst voor represailles van het (gemelde) gezin.

3 De (waarschijnlijke) niet melders

- worden relatief vaak geleid door de overtuiging dat ze 'het zelf kunnen afhandelen';
- hechten naar verhouding sterk aan de afscherming van het gezin ten opzichte van instanties;
- laten zich, net als de overtuigde melders en de waarschijnlijke melders, bij hun beslissing om wel of niet te melden ook leiden door de onzekerheid of een vermoeden wel terecht is.

4 De twijfelaars

- laten zich bij hun besluiteloosheid sterk leiden door de onzekerheid of het vermoeden wel juist is;
- vragen zich vaker dan de andere groepen af of het mishandelde kind wel met een melding gebaat is.

4 Signaleren en melden door beroepsbeoefenaren

4.1 Inleiding

Zoals in hoofdstuk 1 reeds werd aangegeven, is de secundaire analyse naar het signaleer- en meldgedrag van beroepsbeoefenaren die via hun werk veel te maken krijgen met kinderen, uitgevoerd voor 4 groepen. In deze 4 groepen zijn 7 van de 10 beroepsgroepen die in het kader van het perspectiefonderzoek zijn benaderd, vertegenwoordigd. De onderscheiden 4 groepen zijn de volgende.

- 1 basis- en voortgezet onderwijs;
- 2 kinderdagverblijven en peuterspeelplaatsen;
- 3 huisartsen en consultatiebureau-artsen;
- 4 jeugdartsen.

In tabel 4.1 is het aantal respondenten en de verhouding tussen de beroepsgroepen per onderzochte groep weergegeven.

Tabel 4.1 Aantallen respondenten en verhouding beroepsgroepen

beroepsgroep	n	%
onderwijs		
basisonderwijs	173	67
voortgezet onderwijs	86	33
totaal	259	100
kinderdagverblijven en peuterspeelplaatsen		
kinderdagverblijven	122	54
peuterspeelplaatsen	103	46
totaal	225	100
huisartsen en consultatiebureau-artsen		
huisartsen	135	83
consultatiebureau-artsen	27	17
totaal	162	100
jeugdartsen		
totaal	160	100

In dit hoofdstuk wordt voor elk van de onderscheiden 4 groepen beschreven of bepaalde persoonlijke en situatieve kenmerken samenhangen met het signaleergedrag en het meldgedrag van de groep. Bij persoonlijke kenmerken gaat het om de variabelen: leeftijd, sekse en gemeentegrootte (van de plaats waar men werkzaam is). Bij situatieve kenmerken gaat het om: de bekendheid met deskundige instanties, de redenen om niet te melden, de houding ten opzichte van melden en ten opzichte van de

instanties waar gemeld kan worden¹³

Eerst wordt echter nader ingegaan op twee voorliggende vragen:

- 1 hoe vaak krijgen de onderscheiden groepen te maken krijgen met vermoedens van kindermishandeling?
- 2 hoe vaak wordt een vermoeden van kindermishandeling door de onderscheiden groepen gemeld?

Signaleren

Aan de respondenten is gevraagd of zij ooit wel eens een vermoeden hebben gehad van kindermishandeling, zo ja, of zij de laatste 2 jaar wel eens een vermoeden hebben gehad, hoe vaak dat voor is gekomen en bij hoeveel kinderen (tabel 4.2).

Tabel 4.2 Respondenten met al dan niet vermoedens van kindermishandeling

	Onderwijs (n = 259)	KDV & PSP ¹⁴ (n = 225)	H- & C- Artsen ¹⁵ (n = 162)	Jeugd- artsen (n = 160)
nooit vermoedens	17	45	8	1
wel vermoeden(s) gehad, maar laatste 2 jaar niet	22	20	13	4
laatste 2 jaar t.a.v. 1 kind vermoeden(s)	25	21	28	5
laatste 2 jaar t.a.v. meerdere kinderen vermoedens	36	14	51	90
totaal	100	100	100	100

Voor de secundaire analyses per onderscheiden groep is een onderscheid gemaakt tussen:

- mensen die nooit of in ieder geval de laatste twee jaar geen vermoedens van kindermishandeling hebben gehad;
- mensen die de laatste twee jaar wél met vermoedens zijn geconfronteerd.

Melden

Wat betreft het melden zijn we bij de secundaire analyse uitgegaan van informatie die respondenten gaven over hun handelwijze indien zij geconfronteerd zouden worden met een vermoeden van kindermishandeling, geschetst in een fictieve situatie¹⁶. Gevraagd is of men in een dergelijke situatie contact op zou nemen met een deskundige of instantie. Wanneer men antwoordde dit (waarschijnlijk) niet te zullen doen werd geïnformeerd wat de redenen daarvoor waren. Indien men aangaf wel te zullen melden, dan werd gevraagd naar mogelijke belemmeringen om een vermoeden te melden.

Noot 13 Te weten: het recht op privacy van het gezin; het recht op informatie van het (gemelde) gezin; het nut van het melden; het recht op anonimiteit van de melder; de noodzaak van het instellen van een meldcode; de noodzaak, de onafhankelijkheid en de bereikbaarheid van een centraal meldpunt.

Noot 14 KDV & PSP staat voor kinderdagverblijven en peuterspeelplaatsen.

Noot 15 Met H- & C-artsen worden huisartsen en consultatiebureau-artsen bedoeld.

Noot 16 Net zoals bij het publiek wordt hier dus wederom gebruik gemaakt van gegevens betreffende een fictieve situatie. Het was noodzakelijk om hier gebruik van te maken aangezien slechts een deel van de respondenten daadwerkelijk ervaring heeft met het melden van kindermishandeling gedurende de afgelopen twee jaar.

In tabel 4.3 is aangegeven in welke mate de onderscheiden groepen geneigd waren om contact op te nemen met een deskundige of instantie.

Tabel 4.3 Geneigdheid tot melden (in %)

respondent zegt contact te zoeken met een bepaalde deskundige/instantie	Onderwijs (n = 259)	KDV/PSP (n = 225)	H & C- artsen (n = 160)	Jeugd- artsen (n = 1- 51)
ja, zeker	76	78	71	73
ja, waarschijnlijk wel	17	14	20	18
nee, waarschijnlijk of zeker niet	6	7	9	8
weet niet/twijfel	1	1	1	1
totaal	100	100	100	100

Bij de analyses wordt een onderscheid gemaakt tussen respondenten die zeiden -in geval van een vermoeden- zeker contact op te nemen met een daarvoor bestemde instantie en degenen die zeiden dat waarschijnlijk wel te doen of (misschien) niet te doen.

Bij de onderscheiden 4 groepen kon geen verband worden geconstateerd tussen 'het al dan niet te maken hebben gehad met een vermoeden van kindermishandeling' en 'de geneigdheid om in een fictieve situatie te melden'. De secundaire analyse naar het meldgedrag is daarom uitgevoerd op alle respondenten van de vier groepen. Dit dus in tegenstelling tot de analyses ten aanzien van het melden bij het 'publiek'. Daar werd immers wel een samenhang aangetroffen en werden degenen die nooit een vermoeden hadden gehad, ter bepaling van de factoren die van invloed kunnen zijn op het melden, buiten beschouwing gelaten.

4.2 Basis- en voortgezet onderwijs

4.2.1 Signaleren

De respondenten uit het basis- en voortgezet onderwijs die de laatste twee jaar wél te maken hebben gehad met één of meerdere vermoedens van kindermishandeling onderscheiden zich van degenen waarvoor dat niet geldt op het kenmerk gemeentegrootte. Het gaat hier om de grootte van de gemeente waar de respondent werkzaam is.

Tabel 4.4 Respondenten met een vermoeden de afgelopen 2 jaar, uitgesplitst naar gemeentegrootte (in %)

aantal inwoners per gemeente	wel vermoeden(s)	geen vermoeden(s)	Totaal
minder dan 10.000 (n = 31)	36	64	100
10.000-20.000 (n = 35)	51	49	100
20.000-50.000 (n = 65)	48	52	100
50.000-100.000 (n = 49)	63	37	100
Meer dan 100.000 (n = 79)	84	16	100

Naarmate de gemeentegrootte toeneemt stijgt het percentage respondenten binnen het onderwijs dat de afgelopen twee jaar een vermoeden heeft gehad.

Verder bestaat er een tendens tot samenhang tussen 'het al dan niet te maken hebben gehad met een vermoeden van kindermishandeling de laatste 2 jaar en 'de sekse' van de respondenten¹⁷ (zie tabel 4.5)

Tabel 4.5 Respondenten binnen onderwijs met vermoeden(s) naar geslacht (in %)

sexe	wel vermoeden(s)	geen vermoeden(s)	Totaal
man (n = 184)	57	43	100
vrouw (n = 75)	69	31	100

Uit tabel 4.6 blijkt dat bepaalde instanties die specifiek bedoeld zijn om kindermishandeling te melden door respondenten die de laatste 2 jaar tenminste één vermoeden van kindermishandeling hebben gehad, vaker worden genoemd dan door degenen die de laatste twee jaar geen vermoeden hebben gehad. Het gaat dan om het BVA en de RvK. Dit in tegenstelling tot een instantie als de politie, die door beide groepen even vaak wordt genoemd.

Tabel 4.6 Aantal respondenten dat BvA en RvK noemen als specifieke instanties om vermoedens te melden, uitgesplitst naar wel/geen vermoeden(s) (in %)

instantie	wel vermoeden(s) (n = 157)	geen vermoeden(s) (n = 102)
Bureau Vertrouwensartsen	43	26
Raad voor de Kinderbescherming	15	5

De twee groepen: respondenten met vermoedens en respondenten zonder vermoedens de laatste 2 jaar, onderscheiden zich niet van elkaar, wanneer gevraagd wordt naar redenen om het vermoeden in de fictieve situatie (eventueel) niet te melden.

Samenvatting

Signaleerders en niet-signaleerders (gedurende de laatste 2 jaar) onderscheiden zich van elkaar wat betreft de kenmerken: 'grootte van de plaats waar men werkzaam is', 'het bekend zijn met het BVA en de Raad', en wellicht wat betreft de variabele 'geslacht'.

4.2.2 Melden

Van de respondenten die werkzaam zijn binnen het onderwijs geeft drie kwart aan -in geval van een vermoeden- zeker contact op te nemen met een (externe) deskundige of instantie. Een kwart zegt waarschijnlijk wel of (misschien) geen contact op te nemen met een deskundige of instantie.

Noot 17 Hier is sprake van een niet-significante samenhang; dit betekent dat de kans dat het gevonden verband op toeval berust groter is dan 5%.

De overtuigde melders onderscheiden zich niet van de niet overtuigde en de niet-melders wat betreft persoonlijke kenmerken (sekse, leeftijd, grootte van de plaats waar men werkzaam is). Beide groepen verschillen wel van elkaar op een aantal situatieve kenmerken.

Niet overtuigde melders en niet-melders worden bij hun beslissing om niet te melden vaker gedreven door 2 redenen: 'eerdere slechte ervaringen' en 'de angst om de relatie met het kind te verliezen' (zie tabel 4.7)

Tabel 4.7 Redenen die worden genoemd om een vermoeden eventueel niet te melden, uitgesplitst naar zeker melden en rest (in %)

redenen	zou een vermoeden zeker melden (n = 189)	is niet zeker over het melden van het melden / zou niet melden (n = 61)
heeft slechte ervaring met (een) eerdere melding(en)	1	7
angst om vertrouwensrelatie met kind op spel te zetten	3	11

Tabel 4.8 geeft aan dat degenen die minder sterk geneigd zijn om een vermoeden te melden ook minder vaak het nut van een melding inzien.

Tabel 4.8 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar zeker melden of niet (in %)

"Als een gezin wordt aangemeld wegens kindermishandeling, dan is het maar zeer de vraag of het kind daarmee geholpen is"	zou een vermoeden zeker melden (n = 189)	is niet zeker over het melden van het melden / zou niet melden (n = 61)
helemaal mee eens	25	34
gedeeltelijk mee eens	28	41
gedeeltelijk mee oneens	8	3
helemaal mee oneens	39	21
totaal	100	100

Tabel 4.9 geeft aan dat overtuigde melders vaker anoniem willen blijven ten opzichte van het gemelde gezin dan niet overtuigde melders/ niet melders.

Tabel 4.9 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar zeker melden of niet (in %)

"Als ik een gezin zou melden wegens vermoedens van kindermishandeling, dan wil ik niet dat dat gezin te horen krijgt dat ik de melder ben"	zou een vermoeden zeker melden (n = 189)	is niet zeker over het melden van het melden / zou niet melden (n = 61)
helemaal mee eens	56	51
gedeeltelijk mee eens	24	16
gedeeltelijk mee oneens	6	2
helemaal mee oneens	14	31
totaal	100	100

Tabel 4.10 geeft aan dat overtuigde melders vaker van mening zijn dat het melden van een vermoeden onder bepaalde beroepsgroepen verplicht zou moeten worden gesteld.

Tabel 4.10 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar zeker melden of niet (in %)

"Alle mensen die door hun beroep regelmatig in aanraking komen met kinderen/gezinnen zouden verplicht moeten worden om vermoedens en bewezen gevallen van kindermishandeling te melden bij een centraal punt"	zou een vermoeden zeker melden (n = 189)	is niet zeker over het melden van het melden / zou niet melden (n = 61)
helemaal mee eens	56	45
gedeeltelijk mee eens	24	18
gedeeltelijk mee oneens	4	5
helemaal mee oneens	16	32
totaal	100	100

Tabel 4.11 tenslotte laat zien dat overtuigde melders een grotere prioriteit geven aan een continu bereikbaar telefonisch meldpunt dan niet overtuigde en niet-melders.

Tabel 4.11 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar zeker melden of niet (in %)

"Een centraal meldpunt voor kindermishandeling dient 24 uur per dag en 7 dagen per week telefonisch bereikbaar zijn"	zou een vermoeden zeker melden (n = 189)	is niet zeker over het melden van het melden / zou niet melden (n = 61)
helemaal mee eens	68	56
gedeeltelijk mee eens	14	15
gedeeltelijk mee oneens	6	2
helemaal mee oneens	12	28
totaal	100	100

Samenvatting

Binnen het basis- en voortgezet onderwijs is de groep 'waarschijnlijke melders en niet-melders' wat betreft situatieve kenmerken als volgt te onderscheiden van de groep overtuigde melders:

- waarschijnlijke melders en niet-melders worden bij hun beslissing om niet te melden vaker gedreven door eerdere negatieve ervaringen en door de angst de relatie met het kind te verliezen;
- waarschijnlijke melders en niet melden vragen zich vaker af of een kind met melden wel geholpen is;
- waarschijnlijke melders en niet melders hechten minder aan hun eigen anonimiteit als melder;
- waarschijnlijke melders en niet melders hechten minder aan maatregelen die het melden (kunnen) stimuleren: te weten een meldcode en een continu bereikbaar centraal meldpunt.

De wens om anoniem te blijven hangt dus samen met de bereidheid om te melden. Mensen die zich beroepen op de eigen privacy zijn dus eerder bereid om te melden. Negatieve en veelal verkeerde informatie over de anonimiteit als melder (zoals in het nabije verleden in de media is verschenen) werkt dus niet zozeer remmend op mensen die nu nog aarzelend staan ten opzichte van melden maar eerder op mensen die voorheen wel melden.

4.3 Kinderdagverblijven en peuterspeelplaatsen

4.3.1 Signaleren

Ook bij de respondenten werkzaam bij kinderdagverblijven en peuterspeelzalen, is sprake van een samenhang tussen 'de grootte van de gemeente waar men werkzaam is' en 'het al dan niet te maken hebben gehad met een vermoeden van kindermishandeling de afgelopen 2 jaar'. Tabel 4.12 laat zien dat er geen sprake is van een mooi lineair verband maar wel van een bepaalde samenhang: met name respondenten die in gemeenten werken met meer dan 100.000 inwoners kregen relatief vaak te maken met vermoedens van kindermishandeling.

Tabel 4.12 Respondenten met een vermoeden de afgelopen 2 jaar, uitgesplitst naar gemeentegrootte (in %)

aantal inwoners per gemeente	wel vermoeden(s)	geen vermoeden(s)	Totaal
minder dan 10.000 (n = 27)	19	81	100
10.000-20.000 (n = 31)	26	74	100
20.000-50.000 (n = 50)	36	64	100
50.000-100.000 (n = 42)	29	71	100
Meer dan 100.000 (n = 72)	46	54	100

Er werd geen samenhang gevonden tussen 'het al dan niet te maken hebben gehad met vermoedens de laatste 2 jaar' en andere persoonlijke kenmerken, te weten leeftijd en geslacht¹⁸.

Noot 18 Hierbij dient wel te worden aangetekend dat zich onder de 222 respondenten van de kinderdagverblijven en peuterspeelplaatsen slechts 5 mannen bevonden.

De twee groepen: mensen met vermoedens de laatste 2 jaar en mensen zonder dergelijke ervaringen, onderscheiden zich wel van elkaar op een aantal situatieve kenmerken.

De groep die de laatste 2 jaar niet met vermoedens van kindermishandeling werd geconfronteerd, hecht meer waarde aan de rechten van het gemelde gezin (zie tabel 4.13 en tabel 4.14).

Tabel 4.13 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar wel/geen vermoeden (in %)

"Als een gezin bij een instantie wordt aangemeld wegens een vermoeden van kindermishandeling, dan moet dat gezin zo snel mogelijk te horen krijgen dat zij aangemeld zijn"	wel vermoeden(s) (n = 76)	geen vermoeden(s) (n = 146)
helemaal mee eens	27	45
gedeeltelijk mee eens	27	26
gedeeltelijk mee oneens	12	9
helemaal mee oneens	34	20
totaal	100	100

Respondenten die de afgelopen 2 jaar geen vermoeden hebben gehad hechten er sterker aan dat een, wegens kindermishandeling bij een instantie gemeld, gezin op de hoogte wordt gesteld van deze melding dan degenen die de afgelopen 2 jaar daadwerkelijk met één of meerdere vermoedens zijn geconfronteerd.

Tabel 4.14 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar wel/geen vermoeden (in %)

"Als een gezin is aangemeld wegens kindermishandeling, dan moet het inzage kunnen krijgen in het dossier dat over hen is aangelegd"	wel vermoeden(s) (n = 76)	geen vermoeden(s) (n = 146)
helemaal mee eens	45	58
gedeeltelijk mee eens	18	23
gedeeltelijk mee oneens	16	7
helemaal mee oneens	21	12
totaal	100	100

Respondenten die de afgelopen 2 jaar geen vermoeden hebben gehad, zijn niet alleen vaker van mening dat het gemelde gezin van de melding op de hoogte moet worden gesteld maar vinden ook vaker dat het gemelde gezin inzage moet krijgen in het eigen dossier.

Respondenten die de afgelopen 2 jaar wél vermoedens van kindermishandeling hebben gehad hechten juist meer aan de eigen anonimiteit als melder. Verder weet deze groep ook meer redenen te geven om niet te melden; zij noemen in dit verband met name het dilemma 'ben ik wel zeker genoeg van mijn zaak' (zie tabel 4.15 en 4.16).

Tabel 4.15 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar wel/geen vermoeden (in %)

"Als ik van te voren niet zeker weet dat ik anoniem kan blijven als melder, dan zal ik sommige vermoedens van kindermishandeling niet melden"	wel vermoeden(s) (n = 76)	geen vermoeden(s) (n = 146)
helemaal mee eens	31	20
gedeeltelijk mee eens	19	15
gedeeltelijk mee oneens	5	4
helemaal mee oneens	45	61
totaal	100	100

Uit tabel 4.15 blijkt dat de groep die de afgelopen twee jaar is geconfronteerd met vermoedens van kindermishandeling het belangrijker vindt om bij een melding anoniem te kunnen blijven als melder.

Tabel 4.16 Redenen die worden genoemd om een vermoeden eventueel niet te melden, uitgesplitst naar wel/geen vermoeden(s) (in %)

redenen	wel vermoeden(s) (n = 76)	geen vermoeden(s) (n = 146)
gebrek aan bewijs/onzekerheid over het vermoeden	36	22
angst om vertrouwensrelatie met kind op spel te zetten	9	3
angst om vertrouwensrelatie met gezin op spel te zetten	15	6
angst als melder bekend te worden aan het gezin	11	3

Bij de fictieve situatie die de respondenten krijgen voorgelegd onderscheiden de beide groepen respondenten zich, wanneer gevraagd wordt naar redenen om een vermoeden in een dergelijk geval (eventueel) niet te melden, doordat de eerste groep vaker dan de tweede 'gebrek aan bewijs c.q. onzekerheid over de juistheid van het vermoeden' noemt. Ook de andere drie redenen die in de tabel worden vermeld maken mogelijk een onderscheid, maar deze verbanden zijn niet significant (respectievelijk: $p = ,075$; $p = ,071$; $p = ,066$) en kunnen daardoor ook goed op toeval berusten.

Samenvatting

Beroepsbeoefenaren die werkzaam zijn op kinderdagverblijven en peuterspeelzalen in de grote steden (met meer dan 100.000 inwoners) worden vaker geconfronteerd met vermoedens van kindermishandeling dan hun collega's in de kleinere plaatsen. Verder blijken de mensen die te maken kregen met vermoedens van kindermishandeling zich meer bewust van de risico's en de dilemma's die het melden van zo'n vermoeden met zich mee kan brengen voor de melder. Medewerkers van kinderdagverblijven en peuterspeelzalen die de laatste jaren niet met deze problematiek te maken kregen zijn minder belast door het ontbreken van concrete ervaringen. Dat kan wellicht verklaren dat deze groep vaker kiest voor de bescherming van de rechten van het gemelde gezin. Het omgekeerde kan echter ook het geval zijn: omdat men meer waarde hecht aan de privacy van het gezin is

men minder snel geneigd om bepaalde signalen als 'vermoedens van kindermishandeling' te definiëren.
De profielen van de signaleerders en de niet-signaleerders zien er als volgt uit.

Signaleerders

- zijn vaker werkzaam in de grote steden;
- hechten meer aan de bescherming van de melder;
- weten meer redenen te noemen om niet te melden en lijken dus meer bekend te zijn met de dilemma's die melden met zich mee kan brengen; ze noemen in dit verband vooral de twijfel of het vermoeden wel terecht zal zijn.

Niet-signaleerders

- zijn vaker werkzaam in de kleinere plaatsen;
- hechten meer waarde aan de bescherming van het (gemelde) gezin;
- lijken minder bekend te zijn met de complexiteit van de problematiek.

4.3.2 Melden

Van alle respondenten van kinderdagverblijven en peuterspeelplaatsen zegt 78% een (fictief) vermoeden van kindermishandeling zeker te zullen melden bij een (externe) deskundige of deskundige instantie. Deze groep wordt gedefinieerd als de overtuigde melders.

De overtuigde melders onderscheiden zich niet van de niet overtuigde en de niet-melders wat betreft persoonlijke kenmerken (seks, leeftijd, grootte van de plaats waar men werkzaam is). Beide groepen verschillen wel van elkaar op een tweetal situatieve kenmerken, te weten: de mogelijkheid om zelf anoniem te blijven als melder en de verantwoordelijkheid die men voelt of neemt om een (fictief) geval van kindermishandeling zelf te melden (zie tabel 4.16 en tabel 4.17).

Tabel 4.16 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar wel/niet melden (in %)

"Als ik van te voren niet zeker weet dat ik anoniem kan blijven als melder, dan zal ik sommige vermoedens van kindermishandeling niet melden"	zou een vermoeden zeker melden (n = 171)	is niet zeker van het melden / zou niet melden (n = 49)
helemaal mee eens	27	12
gedeeltelijk mee eens	15	22
gedeeltelijk mee oneens	6	0
helemaal mee oneens	52	65
totaal	100	100

De overweging wel of niet te melden hangt voor een deel samen met de waarborg die men ervaart ten aanzien van de eigen anonimiteit. Alhoewel de meerderheid van de respondenten zich door dit aspect niet zou laten weerhouden van melding, blijkt uit de bovenstaande tabel dat dit niettemin een mogelijke reden kan zijn om in bepaalde situaties niet te melden. Dit lijkt in meerdere mate te gelden voor de respondenten die ervan overtuigd zijn dat ze een vermoeden zouden melden, dan voor de respondenten die daar minder zeker van zijn.

Tabel 4.17 Redenen die worden genoemd om een vermoeden eventueel niet te melden, uitgesplitst naar wel/geen vermoeden(s) (in %)

redenen om (eventueel) niet te melden	zou een vermoeden zeker melden (n = 171)	is niet zeker van het melden / zou niet melden (n = 49)
is iemand anders' verantwoordelijkheid	0	4

Van de groep 'niet overtuigde en niet-melders' melden noemt een aantal als reden om niet te melden dat dit de verantwoordelijkheid is van iemand anders. Onder degenen die aangeven een vermoeden altijd te zullen melden speelt deze overweging geen rol.

Samenvatting

De 'overtuigde melders' en de 'niet overtuigde en niet-melders' onderscheiden zich slechts op twee situatieve kenmerken van elkaar.

- Overtuigde melders hechten meer waarde aan de waarborg van de anonimiteit als melder.
- Niet overtuigde en niet melders vinden naar verhouding vaker dat het melden van een vermoeden niet tot hun verantwoordelijkheid behoort.

4.4 Huisartsen en consultatiebureau-artsen

4.4.1 Signaleren

In totaal 79% van de huisartsen en de consultatiebureau-artsen heeft de laatste 2 jaar bij een of meerdere kinderen een vermoeden van kindermishandeling gekregen.

Bij de huisartsen en de consultatiebureau-artsen kan geen samenhang worden geconstateerd tussen 'het al dan niet te maken hebben gehad met vermoedens van kindermishandeling de afgelopen 2 jaar' en de onderscheiden persoonlijke kenmerken, te weten: leeftijd, geslacht en grootte van de woonplaats.

Tussen de beide groepen artsen kan echter wel een onderscheid worden geconstateerd ten aanzien van twee situatieve kenmerken:

- artsen die geen vermoedens van kindermishandeling hebben gehad hechten meer waarde aan hun anonimiteit als melder;
- artsen die geen vermoedens van kindermishandeling hebben gehad zijn vaker bang dat het melden van een vermoeden de vertrouwensrelatie met het kind schaadt.

Tabel 4.18 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar wel/geen vermoeden (in %)

"Als ik een gezin zou melden wegens vermoedens van kindermishandeling, dan wil ik niet dat dat gezin te horen krijgt dat ik de melder ben"	wel vermoeden(s) (n = 126)	geen vermoeden(s) (n = 34)
helemaal mee eens	54	70
gedeeltelijk mee eens	17	21
gedeeltelijk mee oneens	12	0
helemaal mee oneens	17	9
totaal	100	100

De artsen die de laatste 2 jaar geen of nooit vermoedens van kindermishandeling hebben gehad, geven in grotere getale aan dat ze bij een melding anoniem willen blijven ten opzichte van het gemelde gezin. Dit geldt eveneens, maar duidelijk in mindere mate voor de artsen die de laatste 2 jaar wel met vermoedens van kindermishandeling zijn geconfronteerd. Een meerderheid van de artsen heeft hoe dan ook moeite met dit aspect.

Tabel 4.19 Redenen die worden genoemd om een vermoeden eventueel niet te melden naar wel/geen vermoeden(s) (in %)

redenen	wel vermoeden(s) (n = 126)	geen vermoeden(s) (n = 34)
angst om vertrouwensrelatie met kind op spel te zetten	2	12

De huisartsen en de consultatiebureau-artsen die de afgelopen 2 jaar geen (of nooit een) vermoeden van kindermishandeling hebben gehad noemen de vertrouwensrelatie met het kind vaker als reden om niet te melden.

4.4.2 Melden

Van de huisartsen en consultatiebureau-artsen geeft ruim tweederde aan een (fictief) vermoeden van kindermishandeling zeker te zullen melden bij een daarvoor bestemde instantie zoals een BvA, de RvK, de politie of een regionaal meldpunt. Deze groep wordt gedefinieerd als de overtuigde melders.

De 'overtuigde melders' en de 'niet overtuigde en niet-melders' onderscheiden zich alleen van elkaar op twee situatieve kenmerken, te weten: de anonimiteit van de melder en het belang van het instellen van één centraal meldpunt (zie tabel 4.20 en tabel 4.21).

Tabel 4.20 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar zeker melden en rest (in %)

"Als ik een gezin zou melden wegens vermoedens van kindermishandeling, dan wil ik niet dat dat gezin te horen krijgt dat ik de melder ben"	zou een vermoeden zeker melden (n = 112)	is niet zeker van het melden / zou niet melden (n = 47)
helemaal mee eens	62	47
gedeeltelijk mee eens	13	28
gedeeltelijk mee oneens	12	4
helemaal mee oneens	13	21
totaal	100	100

De genoemde groep respondenten van 'overtuigde melders' onderscheidt zich van degenen die een vermoeden waarschijnlijk of (waarschijnlijk) niet zullen melden doordat zij in grotere getale belang hechten aan hun anonimiteit als melder naar het gezin toe.

Tabel 4.21 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar zeker melden en rest (in %)

"Het is wenselijk dat er één centraal meldpunt in de regio komt waar alle vermoedens van kindermishandeling worden gemeld"	zou een vermoeden zeker melden (n = 104)	is niet zeker van het melden / zou niet melden (n = 44)
helemaal mee eens	86	75
gedeeltelijk mee eens	8	5
gedeeltelijk mee oneens	1	9
helemaal mee oneens	6	11
totaal	100	100

De artsen die een vermoeden zeker zouden melden achten het -meer dan hun collegae- wenselijk dat er één centraal meldpunt in de regio komt waar alle vermoedens van kindermishandeling worden gemeld.

4.4.3 Samenvatting en conclusies signaleren en melden

Er blijkt een samenhang te bestaan tussen 'niet signaleren' en 'anoniem willen blijven als melder'. Er blijkt ook een samenhang te zijn tussen 'overtuigd, dus zonder aarzelen melden' en 'anoniem willen blijven als melder'. Enerzijds gaat anoniem willen blijven dus samen met zonder aarzelen melden, anderzijds gaat anoniem willen blijven samen met het niet onderkennen van signalen danwel het nooit te maken hebben gehad met signalen van kindermishandeling.

Wellicht is 'de kennis over het feit of je anoniem mag blijven' de sleutel voor de verklaring van de gevonden verbanden. De verklaring luidt dan als volgt.

- Er is een groep artsen die weet dat je als arts anoniem kan blijven ten opzichte van het gemelde gezin. Zij gebruiken dit recht naar verhouding ook vaak en ervaren aldus voldoende veiligheid en ruimte om te zeggen 'ik zal een vermoeden zeker melden'.
- Er is een groep artsen die twijfelt of denkt dat je als arts niet anoniem kan blijven. De behoefte om wél anoniem te blijven zal hen wellicht weerhouden om bepaalde signalen als kindermishandeling te definiëren omdat men daar vervolgens dan ook iets mee moet doen.

Goede voorlichting over de gedragsregels inzake anonimiteit van de nieuw op te richten advies en meldpunten kindermishandeling lijkt dus met name van belang voor twee groepen: de artsen die toch al melden en de artsen die weinig vermoedens van kindermishandeling signaleren:

- verkeerde informatie kan leiden tot een afname van het aantal overtuigde melders;
- goede voorlichting kan leiden tot verbetering van het signaleren van kindermishandeling door huisartsen en consultatiebureau-artsen.

'Niet signaleren' blijkt ook samen te gaan met 'de angst om de vertrouwensrelatie met het kind middels een melding te verstoren'. Ook hier geldt dat de angst om de vertrouwensrelatie te verstoren middels een melding sommige artsen wellicht weerhoudt om signalen van kindermishandeling ook als zodanig te benoemen omdat men daar dan ook consequenties aan moet verbinden.

4.5 Jeugdartsen

4.5.1 Signaleren

Bijna alle jeugdartsen (namelijk 95%) hebben de afgelopen 2 jaar te maken gehad met vermoeden(s) van kindermishandeling ten aanzien van tenminste één kind. Nadere analyses om te bepalen waarin de overige 5% zich onderscheidt zijn achterwege gelaten omdat de groep niet-signaleerders te klein in aantal is (namelijk 8 personen) om nadere analyses mee uit te voeren.

4.5.2 Melden

Bij de jeugdartsen is de secundaire analyse naar het melden van kindermishandeling uitgevoerd aan de hand van het daadwerkelijke meldgedrag gedurende de afgelopen 2 jaar en dus niet op basis van de fictieve situatie. Dit is mogelijk doordat vrijwel alle jeugdartsen de afgelopen 2 jaar met een vermoeden zijn geconfronteerd.

Het nadeel van deze werkwijze is dat de resultaten hierdoor niet direct vergelijkbaar zijn met die van de overige drie onderscheiden groepen, waar immers de fictieve situatie als uitgangspunt is genomen. Het voordeel is dat de resultaten betrekking hebben op daadwerkelijk meldgedrag en niet op meldgedrag zoals de respondent zich dat zou voorstellen in een fictieve situatie.

Er is onderscheid gemaakt tussen de respondenten die een vermoeden 'altijd' hebben gemeld: de consequente melder (n = 95) en de overige jeugdartsen, die een vermoeden 'meestal', 'een enkele keer' of 'helemaal niet' melden: de niet consequente en niet melder (n = 56)

De consequente melder onderscheiden zich op twee situatieve kenmerken van de 'niet consequente en niet-melder':

- consequente melder zijn het vaker absoluut oneens met de stellingname dat het gemelde gezin snel geïnformeerd moet worden over de melding (zie tabel 4.22);
- consequente melder laten zich bij hun reden om een fictieve situatie (eventueel) niet te melden minder leiden door 'het gebrek aan bewijs' en het feit dat men 'de gevolgen van een melding niet kan overzien' (zie tabel 4.23).

Tabel 4.22 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar altijd/niet (altijd) gemeld (in %)

"Als een gezin bij een instantie wordt aangemeld wegens een vermoeden van kindermishandeling, dan moet dat gezin zo snel mogelijk te horen krijgen dat zij aangemeld zijn"	altijd gemeld (n = 95)	niet (altijd) gemeld (n = 56)
helemaal mee eens	16	18
gedeeltelijk mee eens	22	25
gedeeltelijk mee oneens	17	37
helemaal mee oneens	41	18
geen mening	4	2
totaal	100	100

De grootste groep consequente melders (41 %) is het absoluut oneens met het idee dat het gemelde gezin zo snel mogelijk geïnformeerd moet worden. De groep die minder geneigd was om te melden denkt daar genuanceerder over: van deze groep antwoordde 37% 'gedeeltelijk mee oneens'.

In de volgende tabel wordt ingegaan op redenen om een vermoeden van kindermishandeling (eventueel) niet te melden. Hierbij moest gebruik worden gemaakt van de antwoorden die respondenten gaven, met de fictieve situatie in gedachten. Informatie over daadwerkelijke redenen om niet te melden zijn immers uitsluitend voorhanden over diegenen die hun vermoeden niet in alle gevallen melden.

Tabel 4.23 Redenen die worden genoemd om een vermoeden eventueel niet te melden, uitgesplitst naar altijd/niet (altijd) melden (in %)

redenen	altijd gemeld (n = 95)	niet (altijd) gemeld (n = 56)
gebrek aan bewijs/onzeerheid over het vermoeden	12	25
kan gevolgen niet overzien	3	14

Degenen die een vermoeden niet altijd hebben gemeld, noemen bij de fictieve situatie als (mogelijke) redenen om niet te melden 'onzeerheid over de juistheid van het vermoeden/ gebrek aan bewijs' en 'kan gevolgen niet overzien'. Deze aspecten worden door de respondenten die de afgelopen 2 jaar altijd hun vermoedens meldden minder vaak genoemd.

Samenvatting

Jeugdartsen die de laatste 2 jaar hun vermoedens van kindermishandeling altijd melden (de consequente melders) zijn als volgt te onderscheiden van degenen die dat niet deden (de niet consequente en niet melders).

- consequente melders stellen zich vaker op het standpunt dat men terughoudend moet zijn met het informeren van het gemelde gezin.
- consequente melders laten zich bij hun beslissing om te melden minder leiden door de onzeerheid over het vermoeden en de onzeerheid over de consequenties van de melding.

5 Signaleren en melden door hulpverleners

5.1 Inleiding

De secundaire analyse naar het signaleren en melden van vermoedens van kindermishandeling door professionele hulpverleners, is uitgevoerd voor 2 groepen¹⁹. In tabel 5.1 wordt een overzicht gegeven van het aantal geïnterviewden binnen de twee geselecteerde beroepsgroepen.

Tabel 5.1 Aantallen respondenten

type instelling	n
AMW-jeugd	124
ambulante jeugdhulpverleners	123

In dit hoofdstuk wordt voor elk van beide groepen nagegaan of bepaalde persoonlijke en situatieve kenmerken samenhangen met het signaleergedrag en het meldgedrag van de groep. Bij alle verbanden die in dit hoofdstuk zijn beschreven is sprake van een significante samenhang ($p \leq 0,05$).

Bij persoonlijke kenmerken gaat het om dezelfde variabelen als bij de beroepsbeoefenaren, te weten: leeftijd, sekse en gemeentegrootte (van de plaats waar men werkzaam is).

Bij de analyse naar situatieve kenmerken zijn dezelfde enquêtevragen gebruikt als bij de beroepsbeoefenaren, namelijk:

- de bekendheid met deskundige instanties, de redenen om niet te melden, de houding ten opzichte van het melden en ten opzichte van instanties waar gemeld kan worden²⁰.

Daarnaast is ook een aantal enquêtevragen gebruikt die alleen gesteld zijn aan de professionele hulpverleners. Deze vragen hadden betrekking op:

- het beschikbaar stellen van vertrouwelijke informatie aan andere hulpverleners;
- de eigen deskundigheid om vermoedens van kindermishandeling te verifiëren, bespreekbaar te maken, benodigde hulpverlening in te schakelen danwel te coördineren²¹.

Onderstaand wordt eerst ingegaan op de vraag hoe vaak men te maken heeft gehad met vermoedens van kindermishandeling en hoe vaak men dergelijke vermoedens heeft gemeld (bij een deskundige of deskundige instantie).

Noot 19 Groepen die buiten beschouwing blijven zijn RIAGG's-jeugd, (gezins) voogdij-instellingen, residentiële jeugdhulpverleners en Boddaertcentra/MDS's.

Noot 20 Te weten: het recht op privacy van het gezin; het recht op informatie van het gemelde gezin; het nut van het melden; het recht op anonimiteit van de melder; de noodzaak van het instellen van een meldcode; de noodzaak, de onafhankelijkheid en de bereikbaarheid van een centraal meldpunt.

Noot 21 Een overzicht van de feitelijke formulering van de enquêtevragen is te vinden in bijlage 1.

Tabel 5.2 Respondenten met al dan niet vermoedens van kindermishandeling

	AMW-jeugd		Ambulante jeugdhulp- verlening	
	n	%	n	%
nooit vermoedens	6	5	5	4
wel vermoeden(s) gehad, maar laatste 2 jaar niet	15	12	11	9
laatste 2 jaar t.a.v. 1 kind vermoeden(s)	14	11	15	12
laatste 2 jaar t.a.v. meerdere kinderen vermoedens	89	72	92	75
totaal	124	100	123	100

In tabel 5.2 is te zien dat 83% tot 87% van de respondenten de afgelopen 2 jaar vermoedens heeft gehad van kindermishandeling ten aanzien van één of meerdere kinderen.

Bij de uitgevoerde analyses is onderscheid gemaakt tussen:

- de mensen die de laatste 2 jaar bij meerdere kinderen vermoedens van kindermishandeling hebben gehad;
- de groep die nooit/de laatste 2 jaar niet of alleen bij één kind vermoedens heeft gehad.

Dit onderscheid wijkt af van de indeling die tot nog toe is gehanteerd maar was noodzakelijk teneinde bij de analyse, voldoende aantallen respondenten per onderscheiden categorie te krijgen.

Melden

De secundaire analyse naar het meldgedrag is alleen uitgevoerd voor de respondenten die de afgelopen twee jaar met één of meerdere vermoedens zijn geconfronteerd. We onderscheiden degenen die een vermoeden de afgelopen 2 jaar 'altijd' hebben gemeld en de overige respondenten, die een vermoeden 'meestal' meldden, 'een enkele keer' of 'helemaal niet'. Dit is dezelfde indeling als eerder bij de jeugdartsen werd gehanteerd.

In tabel 5.3 is het meldgedrag per onderscheiden groep weergegeven.

Tabel 5.3 Meldgedrag afgelopen 2 jaar (in %)

respondent heeft contact gezocht met een deskundige/instantie	AMW (n = 103)	ambulante jhv (n = 107)
ja, altijd	59	54
ja, meestal	16	15
ja, een enkele keer	10	8
nee	15	23
totaal	100	100

Bij geen van de twee groepen hulpverleners kon een verband worden geconstateerd tussen 'het al dan niet te maken hebben gehad met een vermoeden van kindermishandeling' en 'de geneigdheid om te melden'.

5.2 Algemeen maatschappelijk werk (AMW)

5.2.1 Signaleren

Er bestaat geen samenhang tussen 'het al dan niet te maken hebben gehad met vermoedens van kindermishandeling bij meerdere kinderen' en de onderscheiden persoonlijke kenmerken.

Er bestaat wel een samenhang op een tweetal situatieve kenmerken, te weten 'het effect van de komst van een nieuw meldpunt op het eigen meldgedrag' en 'de bereidheid om vertrouwelijke informatie aan andere hulpverleners ter beschikking te stellen (zie tabel 5.4 en tabel 5.5).

Tabel 5.4 Verwacht meldgedrag bij de nieuwe meldpunten, uitgesplitst naar hoeveelheid vermoedens de afgelopen 2 jaar (in %)

neemt naar verwachting eerder of juist minder snel contact op met het nieuwe meldpunt	vermoedens over meerdere kinderen	geen vermoedens/ over 1 kind
eerder contact	17	37
minder snel contact	6	3
maakt niet uit	77	60
totaal	100	100

Een ruime meerderheid van beide groepen respondenten meent dat de komst van nieuwe regionale meldpunten niet tot wijzigingen in hun meldgedrag zal leiden. De hulpverleners die relatief weinig of geen ervaring hebben met vermoedens van kindermishandeling zijn echter vaker van mening dat ze bij zo'n nieuw meldpunt eerder zullen melden.

Tabel 5.5 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar hoeveelheid van vermoedens de afgelopen 2 jaar (in %) (in %)

"Ik kan vertrouwelijke informatie over een gezin niet beschikbaar stellen aan andere hulpverleners, die zich ook met dat gezin bezig houden"	vermoedens over meerdere kinderen	geen vermoedens/ over 1 kind
helemaal mee eens	9	31
gedeeltelijk mee eens	24	20
gedeeltelijk mee oneens	19	6
helemaal mee oneens	45	43
geen mening	2	0
totaal	100	100

De gegevens in tabel 5.5 geven weer dat er een samenhang is tussen de mate waarin hulpverleners te maken hebben gehad met vermoedens en de wijze waarop zij aankijken tegen de omgang met privacy-gevoelige informatie over de eigen cliënten. Degenen die relatief weinig ervaring hebben met kindermishandeling lijken terughoudender te zijn in het beschikbaar stellen van vertrouwelijke informatie aan andere hulpverleners.

5.2.2 Melden

Van de respondenten die de laatste 2 jaar met vermoedens van kindermishandeling zijn geconfronteerd heeft 59% daar altijd melding van gedaan bij een meldpost. De rest heeft hun vermoeden(s) niet gemeld of niet altijd.

Er werd geen samenhang gevonden tussen het al dan niet consequent melden van vermoedens van kindermishandeling en de onderscheiden persoonlijke kenmerken.

Er bestaat wel een samenhang met een tweetal situatieve kenmerken:

- consequente melders hechten minder aan hun anonimiteit als melder (zie tabel 5.6);
- consequente melders hechten meer aan het instellen van een meldcode (zie tabel 5.7).

Tabel 5.6 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar altijd/niet (altijd) gemeld (in %)

"Als ik van te voren niet zeker weet dat ik anoniem kan blijven als melder, dan zal ik sommige vermoedens van kindermishandeling niet melden"	altijd gemeld (n = 61)	niet (altijd) gemeld (n = 42)
helemaal mee eens	25	46
gedeeltelijk mee eens	22	10
gedeeltelijk mee oneens	2	5
helemaal mee oneens	51	34
geen mening	0	5
totaal	100	100

De 'consequente' melders binnen het AMW onderscheiden zich van de rest doordat een relatief klein aantal belang hecht aan de eigen anonimiteit als melder, minder dus dan degenen die niet of niet consequent hun vermoeden(s) melden bij de specifiek daarvoor bestemde instanties.

Tabel 5.7 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar altijd/ niet (altijd) gemeld (in %)

"Alle mensen die door hun beroep regelmatig in aanraking komen met kinderen/gezinnen zouden verplicht moeten worden om vermoedens en bewezen gevallen van kindermishandeling te melden bij een centraal punt"	altijd gemeld (n = 61)	niet (altijd) gemeld (n = 42)
helemaal mee eens	75	46
gedeeltelijk mee eens	12	10
gedeeltelijk mee oneens	2	5
helemaal mee oneens	11	34
geen mening	0	5
totaal	100	100

Drie kwart van de als consequent bestempelde melders meent dat er een verplichting zou moeten gelden ten aanzien van het melden van vermoedens van kindermishandeling voor degenen die beroepsmatig veel te maken hebben met kinderen. Onder de minder ervaren melders zijn veel minder respondenten deze mening toegedaan.

5.2.3 Samenvatting

AMW-ers die minder vaak te maken krijgen met vermoedens van kindermishandeling verwachten voor zichzelf meer van de nieuwe meldpunten. De komst van een nieuw meldpunt lijkt dus een stimulerend effect te hebben op het melden door AMWers die niet zo vaak te maken krijgen met kindermishandeling.

Verder hebben mensen die minder vaak te maken krijgen met vermoedens van kindermishandeling meer moeite om vertrouwelijke informatie te delen met andere hulpverleners. Het is niet duidelijk wat hier oorzaak en wat effect is.

De behoefte om anoniem te blijven zou een remmend effect kunnen hebben op het feitelijk meldgedrag van het algemeen maatschappelijk werk. Immers mensen die niet altijd meldden hechten er sterk aan om van te voren zeker te weten dat ze anoniem kunnen blijven. Dit onderzoeksresultaat geeft aanleiding om de gedragsregels inzake anonimiteit die voor deze beroepsgroep zijn opgesteld in het experimentele protocol van de modelprojecten opnieuw te bekijken.

Maatschappelijk werkers die niet altijd meldden staan verder ook huiveriger ten opzichte van een verplichte meldcode. Het instellen van een meldcode zou dus problemen kunnen veroorzaken bij de groep die niet consequent meldde.

5.3 Ambulante jeugdhulpverlening

5.3.1 Signaleren

Binnen de ambulante jeugdhulpverlening bestaat er een samenhang tussen het signaleren van kindermishandeling en het bekend zijn met het BVA als instantie waar men vermoedens van kindermishandeling kan melden (tabel 5.7).

Tabel 5.7 Het noemen van specifieke instanties van kindermishandeling, uitgesplitst naar hoeveelheid van vermoedens de afgelopen 2 jaar (in %)

type instantie	vermoedens over meerdere kinderen	geen vermoedens/ over 1 kind
BVA	85	65

De respondenten die de afgelopen 2 jaar vermoedens hebben gehad over meerdere kinderen noemen vaker het BVA als specifieke instantie om vermoedens te melden dan degenen die minder vaak of nooit met (vermoedelijke) kindermishandeling zijn geconfronteerd. Het BVA is onder de eerst genoemde groep duidelijk beter bekend dan onder degenen met minder ervaring op dit terrein.

5.3.2 Melden

Van de respondenten die werkzaam zijn binnen de ambulante jeugdhulpverlening heeft 55% de afgelopen 2 jaar altijd melding gedaan van hun vermoedens van kindermishandeling bij specifiek daarvoor bestemde instanties.

De groep die altijd meldde onderscheidt zich van degenen die dat niet deden wat betreft twee situatieve kenmerken (zie tabel 5.8 en tabel 5.9).

Tabel 5.8 Aantal respondenten dat het eens/oneens is met de stelling, uitgesplitst naar meldgedrag (in %)

"Als een gezin bij een instantie wordt aangemeld wegens een vermoeden van kindermishandeling, dan moet dat gezin zo snel mogelijk te horen krijgen dat zij aangemeld zijn"	altijd gemeld (n = 58)	niet (altijd) gemeld (n = 48)
helemaal mee eens	35	56
gedeeltelijk mee eens	44	19
gedeeltelijk mee oneens	5	10
helemaal mee oneens	15	15
totaal	100	100

Respondenten die altijd meldden denken genuanceerder over 'het zo snel mogelijk informeren van het gemelde gezin'. Mensen met minder meldervaring zijn het daarentegen vaker helemaal eens met de opvatting dat het gemelde gezin zo snel mogelijk geïnformeerd dient te worden.

Tabel 5.9 Oordeel van respondenten over de instelling van nieuwe regionale meld- en adviespunten, uitgesplitst naar meldgedrag (in %)

	altijd gemeld (n = 58)	niet (altijd) gemeld (n = 48)
positief	69	65
matig	14	29
negatief	7	6
geen mening	10	0
totaal	100	100

Het aantal respondenten dat positief oordeelt, of juist negatief, over de nieuwe meldpunten is onder beide groepen ambulante hulpverleners even groot. Mensen die altijd meldden geven echter vaker het oordeel 'matig' en mensen met minder meldervaring gaven vaker als antwoord 'geen mening'.

5.3.3 Samenvatting

Bekendheid met het BVA lijkt bij de ambulante hulpverleners, net als bij de privé-personen het geval was, stimulerend te werken op het signaleren van kindermishandeling. Wanneer men weet waar men met een vermoeden terecht kan, dan is men vermoedelijk eerder geneigd om bepaalde signalen als kindermishandeling te definiëren.

De gevonden samenhang tussen 'meldgedrag' en 'het recht op informatie van het gemelde gezin' en tussen 'meldgedrag' en 'de beoordeling van de komst van nieuwe advies en meldpunten', lijkt vooral verklaard te kunnen worden door het feit dat mensen die altijd melden meer meldervaring hebben:

- wanneer mensen minder meldervaring hebben, denken ze wellicht minder genuanceerd over het recht op informatie van het gemelde gezin;
- wanneer mensen minder meldervaring hebben ze ook minder vaak een mening over de komst van nieuwe advies en meldpunten.

6 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

6.1 Signaleren van kindermishandeling door het publiek

Ouderen (65+) hebben in mindere mate dan jongere respondenten ooit een vermoeden gehad van kindermishandeling. Een mogelijke verklaring hiervoor kan gelegen zijn in het feit dat er vroeger meer dan tegenwoordig een taboe rustte op het onderwerp.

De onderzoeksresultaten wijzen uit dat ouderen (65+) ook nu nog minder snel geneigd om bepaalde gedragingen als kindermishandeling te benoemen. Een verklaring hiervoor kan zijn dat deze groep wellicht eerder twijfelt aan de geldigheid van de eigen sociale norm in de huidige tijd. Een minder grote bereidheid bij ouderen om vermoedens van kindermishandeling te signaleren, kan ook voorkomen uit het feit dat deze groep minder bekend is met de instanties die iets aan dit probleem kunnen doen. De samenhang tussen bereidheid om te signaleren en bekendheid met relevante instanties wordt bevestigd door de resultaten van ons onderzoek: de huisarts, de school of onderwijzer, het maatschappelijk werk, de school- of jeugdarts en vooral het BVA genieten onder signaleerders een grotere bekendheid dan onder niet-signaleerders als mogelijke instanties of deskundigen om een vermoeden van kindermishandeling te melden.

Mensen die ooit een vermoeden van kindermishandeling hebben gehad hebben minder aarzelingen bij hun beslissing om (in een fictieve situatie) te melden dan mensen die nooit met deze problematiek te maken hebben gehad. Eerdere ervaring werkt dus ondersteunend bij de beslissing om te melden: je weet beter waar je aan begint.

Degenen die ooit een vermoeden van kindermishandeling hebben gehad noemen tegelijkertijd ook meer redenen om een eventueel vermoeden niet te melden dan degenen die nooit een dergelijk vermoeden hebben gehad. Hieruit trekken we de conclusie dat signaleerders juist als gevolg van hun ervaring met een vermoeden, goed zicht hebben op de complexiteit van de problematiek en dus meer redenen kunnen bedenken waarom zij een eventueel vermoeden niet zouden melden. Signaleerders lijken bepaalde afwegingen te maken die niet-signaleerders zich niet realiseren juist doordat hen de specifieke ervaring met een vermoeden van kindermishandeling ontbreekt.

Op basis van de onderzoeksresultaten kunnen de volgende profielen gemaakt worden.

1 *De niet-signaleerders*

- kennen een oververtegenwoordiging van de 65+ers;
- kennen minder instanties waar men terecht kan met een vermoeden van kindermishandeling en kennen met name het BVA minder goed;
- zijn minder stellig in de beslissing dat ze een vermoeden van kindermishandeling zullen melden en lijken ook minder goed te kunnen overzien welke dilemma's deze beslissing met zich meebrengt.

2 *De signaleerders in de privésfeer*

- kennen een ondervertegenwoordiging van de 65+ers;
- hebben vaker dan 'de signaleerders in de werksfeer' te maken met vermoedens van kindermishandeling;
- zijn redelijk goed op de hoogte met het bestaan van instanties waar men kan melden en kennen het BVA redelijk goed;

- zijn vrij stellig in hun beslissing om een vermoeden van kindermishandeling te melden en weten tegelijkertijd verschillende redenen te noemen om dit niet te doen.

3 *De signaleerders in de werksfeer*

- hebben minder vaak dan 'de signaleerders in de privésfeer' te maken met vermoedens van kindermishandeling;
- zijn goed op de hoogte met het bestaan van instanties waar men kan melden en kennen het BVA redelijk goed;
- zijn vrij stellig in hun beslissing om een vermoeden van kindermishandeling te melden en zijn zich vooral bewust van het feit je zekerheid over het vermoeden moet hebben als je overgaat tot het melden.

6.2 Het melden van kindermishandeling door het publiek

Particulieren die in de privésfeer te maken krijgen met een vermoeden van kindermishandeling melden dit vermoeden meestal niet aan een instantie: slechts 30% meldde zelf of via iemand anders, nog eens 15% heeft zelf actie ondernomen. Een meerderheid van 55% ondernam dus geen actie; de meest genoemde reden om niets te doen was de twijfel wegens gebrek aan bewijs.

Op basis van de onderzoeksresultaten die gebaseerd zijn op de geneigdheid tot melden in een fictieve situatie, kunnen de volgende vier profielen worden samengesteld.

1 *De overtuigde melders*

- kennen een oververtegenwoordiging van vrouwen;
- zijn vaker van mening dat instanties zich mogen bemoeien met gezinnen in geval van (vermoedelijke) kindermishandeling;
- geloven vaker in de mogelijkheden van instanties om het mishandelde kind te helpen;
- laten zich eventueel weerhouden om te melden door de onzekerheid omtrent de juistheid van het vermoeden en door de angst voor represailles van het (gemelde) gezin.

2 *De waarschijnlijke melders*

- hebben vanuit hun eigen overtuiging niet de extra stimulansen om te melden zoals geloof in de mogelijkheden en het recht op bemoeienis van instanties;
- laten zich eventueel weerhouden om te melden door de onzekerheid omtrent de juistheid van het vermoeden en door de angst voor represailles van het (gemelde) gezin.

3 *De (waarschijnlijke) niet melders*

- worden relatief vaak geleid door de overtuiging dat ze 'het zelf kunnen afhandelen';
- hechten naar verhouding sterk aan de afscherming van het gezin ten opzichte van instanties;
- laten zich, net als de overtuigde melders en de waarschijnlijke melders, bij hun beslissing om wel of niet te melden ook leiden door de onzekerheid of een vermoeden wel terecht is

4 De twijfelaars

- laten zich bij hun besluiteloosheid sterk leiden door de onzekerheid of het vermoeden wel juist is;
- vragen zich vaker dan de andere groepen af of het mishandelde kind wel met een melding gebaat is.

6.3 Conclusies en aanbevelingen voortkomend uit het onderzoek onder de bevolking

- Mensen krijgen in de privésfeer vaker te maken met kindermishandeling dan in de werksfeer. Een meerderheid van de bevolking onderneemt echter geen actie als men vermoedt dat er sprake is van kindermishandeling. Deze ons inziens verontrustende bevinding onderstreept het belang van op de bevolking gerichte campagnes en programma's waarin dilemma's rondom het melden van kindermishandeling bespreekbaar worden gemaakt.
- Uit het onderzoek zijn geen op meerdere formele kenmerken te beschrijven bevolkingsgroepen naar voren gekomen die meer of juist minder signaleren en/of melden. Er is dus geen ondersteuning gevonden voor specifieke doelgroepgerichte voorlichtingscampagnes.
- Uit het onderzoek blijkt wel dat mannen minder snel dan vrouwen geneigd zijn om te melden en dat 65+ ers minder vaak vermoedens van kindermishandeling signaleren. In eventuele voorlichtingscampagnes zouden deze groepen wellicht extra aandacht moeten krijgen. Specifiek voor de groep ouderen is informatie over specifieke meldpunten waar men vermoedens kan melden en bespreken aan te bevelen.
- Wat betreft de inhoud van voorlichtingsprogramma's bevelen wij aan om aandacht te schenken aan:
 - het bestaan van specifieke meldpunten;
 - het feit dat deze meldpunten particulieren die te maken krijgen met kindermishandeling op strikt vertrouwelijke wijze van advies kunnen dienen;
 - de vraagstellingen: wanneer heb je voldoende bewijs? krijg je ooit voldoende bewijs?
 - het dilemma 'het recht op bescherming van het kind versus het recht op privacy van het gezin'.
- Wat betreft de vormgeving van dergelijke programma's bevelen wij aan 'gewone' mensen die geconfronteerd zijn met vermoedens van kindermishandeling hun verhaal te laten vertellen. Eerdere ervaring blijkt stimulerend te werken om te melden. De informatie die deze particulieren kunnen geven kan als voorbereiding dienen voor de dilemma's waar men voor komt te staan indien men geconfronteerd wordt met vermoedelijke kindermishandeling.

6.4 Signaleren en melden door het basis- en voortgezet onderwijs

In de grote(re) steden signaleert men vaker kindermishandeling dan in de kleinere plaatsen, althans binnen het onderwijs. Voor het publiek geldt dat namelijk niet. Het zou dus kunnen zijn dat deze problematiek in de grote steden evenveel voorkomt als in de kleine plaatsten maar dat men in de grote steden kindermishandeling eerder en gemakkelijker als zodanig definieert. Dat zou dus betekenen dat de kleinere plaatsten extra aandacht behoeven bij voorlichtingsactiviteiten.

Net als bij het publiek geldt ook voor het onderwijs dat de bekendheid met de specifieke instanties waar men kan melden het signaleren van kindermishandeling bevordert. Voorlichting over de meldpunten binnen het onderwijs is dus van essentieel belang.

In het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs is de groep die niet of in ieder geval niet zonder meer meldt als volgt te onderscheiden van de groep overtuigde melder:

- waarschijnlijke melder en niet-melder worden bij hun beslissing om niet te melden vaker gedreven door eerdere negatieve ervaringen en door de angst de relatie met het kind te verliezen;
- waarschijnlijke melder en niet melder vragen zich vaker af of een kind met melden wel geholpen is;
- waarschijnlijke melder en niet melder hechten minder aan hun eigen anonimiteit als melder;
- waarschijnlijke melder en niet melder hechten minder aan maatregelen die het melden (kunnen) stimuleren: te weten een meldcode en een continu bereikbaar centraal meldpunt.

De wens om anoniem te blijven hangt dus samen met de bereidheid om te melden. Mensen die zich beroepen op de eigen privacy zijn tegelijkertijd eerder bereid om te melden. Negatieve en veelal verkeerde informatie over de anonimiteit als melder (zoals in het nabije verleden in de media is verschenen) werkt dus niet zozeer remmend op mensen die nu nog aarzelend staan ten opzichte van melden maar eerder op mensen die voorheen wel melden.

6.5 Signaleren en melden door kinderdagverblijven en peuterspeelzalen

Beroepsbeoefenaren die werkzaam zijn op kinderdagverblijven en peuterspeelzalen in de grote steden (met meer dan 100.000 inwoners) worden vaker geconfronteerd met vermoedens van kindermishandeling dan hun collages in de kleinere plaatsen. Hier geldt dus hetzelfde als bij de onderwijsgeven: wellicht bestaan er in de kleinere plaatsen meer belemmeringen om te signaleren.

Verder blijken de mensen die te maken kregen met vermoedens van kindermishandeling zich meer bewust van de risico's en de dilemma's die het melden van zo'n vermoeden met zich meebrengt voor de melder. Medewerkers van kinderdagverblijven en peuterspeelzalen die de laatste jaren niet met deze problematiek te maken kregen zijn minder belast door het ontbreken van concrete ervaringen. Dat kan wellicht verklaren dat deze groep vaker kiest voor de bescherming van de rechten van het gemelde gezin. Het omgekeerde kan echter ook het geval zijn: omdat men meer waarde hecht aan de privacy van het gezin is men minder snel geneigd om bepaalde signalen als 'vermoedens van kindermishandeling' te definiëren.

De profielen van de signaleerders en de niet-signaleerders zien er als volgt uit.

Signaleerders

- zijn vaker werkzaam in de grote steden;
- hechten meer aan de bescherming van de melder;
- weten meer redenen te noemen om niet te melden en lijken dus meer bekend te zijn met de dilemma's die melden met zich mee kan brengen; ze noemen in dit verband vooral de twijfel of het vermoeden wel terecht zal zijn.

Niet-signaleerders

- zijn vaker werkzaam in de kleinere plaatsen;
- hechten meer waarde aan de bescherming van het (gemelde) gezin;
- lijken minder bekend te zijn met de complexiteit van de problematiek.

De 'overtuigde melders' en de 'niet overtuigde en niet-melders' onderscheiden zich slechts op twee situatieve kenmerken van elkaar.

- Overtuigde melders hechten meer waarde aan de waarborg van de anonimiteit als melder.
- Niet overtuigde en niet melders vinden naar verhouding vaker dat het melden van een vermoeden niet tot hun verantwoordelijkheid behoort.

Net als in het onderwijs lijkt het dus zo te zijn dat de waarborg van anonimiteit (mede) de ruimte schept om zonder aarzelen over te gaan tot een melding.

De vraag 'wie is verantwoordelijk voor het doen van een melding' is een thema dat specifiek geldt voor deze groep beroepsbeoefenaars.

6.6 Signaleren en melden door huisartsen en consultatiebureau-artsen

Er blijkt bij deze artsen een samenhang te bestaan tussen 'niet signaleren' en 'anoniem willen blijven als melder'. Er blijkt ook een samenhang te zijn tussen 'overtuigd, dus zonder aarzelen melden' en 'anoniem willen blijven als melder'. Enerzijds gaat anoniem willen blijven dus samen met zonder aarzelen melden, anderzijds gaat anoniem willen blijven samen met het niet onderkennen van signalen danwel het nooit te maken hebben gehad met signalen van kindermishandeling.

Wellicht is 'de kennis over het feit of je anoniem mag blijven' de sleutel voor de verklaring van de gevonden verbanden:

- er is een groep artsen die weet dat je als arts anoniem kan blijven ten opzichte van het gemelde gezin. Zij gebruiken dit recht naar verhouding ook vaak en ervaren aldus voldoende veiligheid en ruimte om te zeggen 'ik zal een vermoeden zeker melden'.
- er is een groep artsen die twijfelt of denkt dat je als arts niet anoniem kan blijven. De behoefte om wél anoniem te blijven zal hen wellicht weerhouden om bepaalde signalen als kindermishandeling te definiëren omdat men daar vervolgens dan ook iets mee moet doen.

Goede voorlichting over de gedragsregels inzake anonimiteit van de nieuw op te richten advies en meldpunten kindermishandeling lijkt dus met name van belang voor twee groepen: de artsen die toch al melden en de artsen die weinig vermoedens van kindermishandeling signaleren:

- verkeerde informatie kan leiden tot een afname van het aantal overtuigde melders;
- goede voorlichting kan leiden tot verbetering van het signaleren van kindermishandeling door huisartsen en consultatiebureau-artsen.

'Niet signaleren' blijkt ook samen te gaan met 'de angst om de vertrouwensrelatie met het kind middels een melding te verstoren'. Ook hier geldt dat de angst om de vertrouwensrelatie te verstoren middels een melding sommige artsen wellicht weerhoudt om signalen van kindermishandeling ook als zodanig te benoemen omdat men daar dan ook consequenties aan moet verbinden.

6.7 Signaleren en melden door jeugdartsen

Jeugdartsen die de laatste 2 jaar hun vermoedens van kindermishandeling altijd melden (de consequente melders) zijn als volgt te onderscheiden van degenen die dat niet deden (de niet consequente en niet melders).

- consequente melders stellen zich vaker op het standpunt dat men terughoudend moet zijn met het informeren van het gemelde gezin.

- consequente melders laten zich bij hun beslissing om te melden minder leiden door de onzekerheid over het vermoeden en de onzekerheid over de consequenties van de melding.

Het feit dat consequente melders meer ervaring hebben met het melden, kan als verklaring dienen voor de gevonden verschillen tussen beide groepen melders.

6.8 Signaleren en melden door het algemeen maatschappelijk werk

AMW-ers die minder vaak te maken krijgen met vermoedens van kindermishandeling verwachten voor zichzelf meer van de nieuwe meldpunten. De komst van een nieuw meldpunt lijkt dus een stimulerend effect te hebben op het melden door AMW-ers die niet zo vaak te maken krijgen met kindermishandeling.

Verder hebben mensen die minder vaak te maken krijgen met vermoedens van kindermishandeling meer moeite om vertrouwelijke informatie te delen met andere hulpverleners. Het is niet geheel duidelijk wat hier oorzaak en wat effect is.

De behoefte om anoniem te blijven zou een remmend effect kunnen hebben op het feitelijk meldgedrag van het algemeen maatschappelijk werk. Immers mensen die niet altijd meldden hechten er sterk aan om van te voren zeker te weten dat ze anoniem kunnen blijven. Dit onderzoeksresultaat geeft aanleiding om de gedragsregels inzake anonimiteit die voor deze beroepsgroep zijn opgesteld in het experimentele protocol van de modelprojecten opnieuw te bekijken.

Maatschappelijk werkers die niet altijd meldden staan verder ook huiveriger ten opzichte van een verplichte meldcode. Het instellen van een meldcode zou dus problemen kunnen veroorzaken bij de groep die niet consequent meldde.

6.9 Signaleren en melden door ambulante hulpverleners

Bekendheid met het BVA lijkt bij de ambulante hulpverleners, net als bij de privé-personen het geval was, stimulerend te werken op het signaleren van kindermishandeling. Wanneer men weet waar men met een vermoeden terecht kan, dan is men vermoedelijk eerder geneigd om bepaalde signalen als kindermishandeling te definiëren.

Goede voorlichting over het bestaan en de werkwijze van het BVA is dus van belang.

De gevonden samenhang tussen 'meldgedrag' en 'het recht op informatie van het gemelde gezin' en tussen 'meldgedrag' en 'de beoordeling van de komst van nieuwe advies en meldpunten', lijkt vooral verklaard te kunnen worden door het feit dat mensen die altijd melden meer meldervaring hebben:

- wanneer mensen minder meldervaring hebben, denken ze wellicht minder genuanceerd over het recht op informatie van het gemelde gezin;
- wanneer mensen minder meldervaring hebben ze ook minder vaak een mening over de komst van nieuwe advies en meldpunten.

6.10 Aandachtspunten voorlichtingsactiviteiten specifieke beroepsgroepen

Op basis van de onderzoeksresultaten is per beroepsgroep een aantal specifieke aandachtspunten voor voorlichtingsactiviteiten geformuleerd.

Basis en voortgezet onderwijs

- Scholen in gemeenten met minder dan 10.000 inwoners behoeven extra aandacht om het signaleren van (vermoedens van) kindermishandeling te bevorderen.
- Voorlichting over het bestaan en de werkwijze van specifieke meldpunten kan het signaleren van kindermishandeling bevorderen.
- Tijdens voorlichtingsactiviteiten dient aandacht besteed te worden aan het bespreken van eerdere negatieve ervaringen en aan de bestaande beeldvorming over het nut van het melden voor het mishandelde kind.
- Goede informatie over de toepassing van de gedragsregel inzake de anonimiteit van de melder is van belang om de bestaande meldingsbereidheid in stand te houden.

Kinderdagverblijven en peuterspeelzalen

- Kinderdagverblijven en peuterspeelzalen in de middelgrote en kleinere plaatsen behoeven extra aandacht om het signaleren van kindermishandeling te bevorderen.
- Bespreekbaar maken van het dilemma 'recht op privacy van het gemelde gezin versus het recht op bescherming van het gemelde kind' kan het signaleren van kindermishandeling bevorderen.
- De onderzoeksresultaten leiden tot de aanbeveling om tijdens voorlichtingsactiviteiten het thema 'in hoeverre ben ik als medewerker van een kinderdagverblijf/ peuterspeelzaal verantwoordelijk voor het melden van een vermoeden van kindermishandeling' aan de orde te stellen.
- Goede informatie over de toepassing van de gedragsregel inzake anonimiteit van de melder is van belang om de bestaande meldingsbereidheid in stand te houden.

Huisartsen en consultatiebureau-artsen

- Goede informatie over de gedragsregels inzake anonimiteit van de melder is om twee redenen van belang: om de bestaande meldingsbereidheid in stand te houden én het signaleren van kindermishandeling te bevorderen.
- De onderzoeksresultaten leiden tot de aanbeveling om tijdens voorlichtingsbijeenkomsten te praten over de risico's dat een melding de vertrouwensrelatie tussen arts en kind zal verstoren.

Het algemeen maatschappelijk werk

- Het onderzoek laat zien dat de behoefte om van te voren zeker te weten dat je als maatschappelijk werker anoniem kan blijven, bij sommige vermoedens een reden zou kunnen zijn om niet te melden. Bespreking van de huidige gedragsregel inzake anonimiteit van de melder tijdens voorlichtingsbijeenkomsten is dus aan de orde. Daarnaast dient toepassing van de bestaande gedragsregel kritisch gevolgd te worden om na te gaan of deze inderdaad belemmerend werkt op het melden door het algemeen maatschappelijk werk.

Handwritten text in Chinese characters, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in vertical columns.

Bijlage 1 Vergelijking van de onderzoeken van de VU en DSP naar het signaleren en melden van kindermishandeling in het bijzonder door omstanders

Inleiding

Zowel binnen het algemene kader van de bestrijding van kindermishandeling als wel in het kader van de ontwikkeling van de nieuwe meldpunten is het noodzakelijk kennis te hebben van de mensen die melden en zouden kunnen melden. DSP is de laatste paar jaar nauw betrokken bij onderzoek en advies vanwege de ontwikkeling van deze nieuwe meldpunten inzake kindermishandeling. De VU (in het bijzonder de Faculteit Psychologie en Pedagogiek) heeft al een lange traditie op het gebied van onderzoek naar de bestrijding van kindermishandeling. In die hoedanigheden hadden beide onderzoeksinstituten data verzameld die van direct belang zouden kunnen zijn voor het ontwikkelen van kennis van meldersgroepen. Dit was aanleiding voor het verzoek van het Ministerie van VWS (directie Jeugdbeleid) tot het doen van onderzoek naar deze gegevens. In deze notitie beperken we ons tot het gezamenlijk domein waarnaar onderzoek is gedaan, dit zijn de omstanders van kindermishandeling, in de zin van de natuurlijke (niet-professionele) omgeving van kinderen. Mede om onze gemeenschappelijke opdrachtgever minder dan nodig is te moeten laten puzzelen over de verschillen in resultaten die onderzoeken hoe dan ook opleveren, beoogt deze notitie enige reflecties te geven over geconstateerde verschillen en overeenkomsten met betrekking tot de uitkomsten van beide onderzoeken en achtergronden daarvan. We geven eerst een korte schets van de overeenkomsten en verschillen in vraagstelling en methodologie, vervolgens gaan we in op de mogelijke overeenkomsten en verschillen in de aanbevelingen. Voor de feitelijke inhoud van de methodologie en aanbevelingen is het noodzakelijk terug te vallen op de twee onderzoeksrapporten.

1 Vraagstelling en methodologie van beide onderzoeken

Vraagstelling

In het subsidieverzoek van de VU is de volgende vraagstelling geformuleerd die tevens als gemeenschappelijke vraagstelling fungeerde voor de beide onderzoeken:

Welke situatieve en persoonlijke kenmerken spelen een rol bij het zorgen maken over en eventueel melden van vermoedens van kindermishandeling door omstanders?

Gegevensbestanden

Beide onderzoeken moesten uitgaan van al verzamelde gegevens. Dit heeft bijvoorbeeld tot gevolg dat het niet mogelijk is extra empirische gegevens te verzamelen met het oog op het beantwoorden van de vraagstelling. Bij DSP waren de gegevens zelfs al gecodeerd en digitaal ingevoerd. Behalve door combinatie van gegevens en het toekennen van bepaalde gewichten kon de aard van de gegevens niet meer gewijzigd worden. Bij de VU lagen de gegevens vast in de zin dat het om aantekeningen en gespreksverslagen ging. Bij deze gegevens moesten coderingen nog aangebracht worden waarbij nog het mogelijk was met (theoretische) veronderstellingen rekening te houden.

Operationalisaties

De gegevens in het DSP-onderzoek zijn tot stand gekomen door telefonische interviews afgenomen aan de hand van een vragenlijst. Het aantal mensen dat gesproken is bedraagt 1420. Deze lijst bevatte onder meer vragen over de ervaring van de respondenten met het signaleren en melden van (vermoedens) van kindermishandeling. Daarnaast werd aan een ieder een fictieve mishandelingssituatie voorgelegd en de respondent gevraagd naar haar/zijn voornemens daarbij.

De ruwe gegevens in het VU-onderzoek zijn aantekeningen en verslagen van gesprekken van medewerk(st)ers van Korrelatie die de gesprekken voerden met mensen die belden op een speciale telefoonlijn, de informatie- en advieslijn bij kindermishandeling. Het aantal gevoerde telefoon-gesprekken met omstanders uit de natuurlijke omgeving van het mogelijk mishandelde kind bedraagt 696. In deze gesprekken ging het (niet om fictieve maar) om reële situaties van omstanders die vermoedden of zeker wisten dat een kind mishandeld werd.

Vergelijken we de beide gegevensbestanden dan is een voordeel van het DSP-bestand dat de uitgangssituatie van de respondenten in hoge mate hetzelfde en gecontroleerd is, ieder krijgt dezelfde fictieve uitgangssituatie voorgelegd en wordt hierover bevraagd. Verschillen in uitkomsten kunnen daarom goed worden uitgelegd als verschillen tussen mensen. Een nadeel van deze gegevens zou het fictieve karakter kunnen zijn. Een nadeel van het VU-gegevensbestand is dat de uitgangssituatie per respondent verschilt en hierop dus niet gecontroleerd kan worden. Dit nadeel kan nog worden versterkt doordat niet bekend is in welke mate de verslaglegging van het telefoongesprek ook daadwerkelijk correspondeert met wat er in het telefoongesprek gezegd is. Het effect van dit laatste mogelijke nadeel wordt in het onderzoeksrapport besproken. Een voordeel van dit gegevensbestand is het *'real-life'*-karakter: de bellers zaten in alle gevallen op dat moment daadwerkelijk met een vermoeden van kindermishandeling in hun maag. De onderzoekers van beide instituten zijn van mening dat gegevens in beide onderzoeken op hun eigen waarde beoordeeld kunnen worden en van waarde zijn voor een beter begrip van deze potentiële melder (omstanders) van kindermishandeling. Onderzoekers dezes beschouwen de beide onderzoeken als aanvullend op elkaar.

2 Overeenkomsten en verschillen in de aanbevelingen van beide onderzoeken

De onderzoekers van beide onderzoeken constateren geen aanbevelingen die strijdig met elkaar zijn, noch aanbevelingen die elkaar exact en volledig overlappen.

Beide onderzoeken geven ondersteuning aan het niet-doelgroepspecifieke karakter oftewel de diversiteit van de doelgroep omstanders in de privé-sfeer. Hierbij vinden beide onderzoeken dat ouders en mannen wat minder meldingsgeneigd zijn dan niet-ouders respectievelijk vrouwen. Beide onderzoeken bevelen aan dat meldpunten explicieter zijn over hun werkwijze aan melders en potentiële melders, maar geven hierin niet exact dezelfde accenten. (Deze accentverschillen kunnen als resultaat van de methodologie begrepen worden.) Beide onderzoeken bevelen aan dat het gewenst is dat de omstanders in de gelegenheid gesteld worden te kunnen communiceren over hun vermoedens of dilemma.

In het DSP-onderzoek wordt in de aanbevelingen vooral aandacht besteed aan de zender van deze communicatie, in het VU-onderzoek aan de ontvanger van deze communicatie en communicatie met een laagdrempelige voorziening.

Steun voor het omstandersdilemma tussen rechten van het kind versus de rechten van de anderen van het gezin wordt in het DSP duidelijker

aangetroffen dan in het VU-onderzoek.

In beide onderzoeken wordt steun gevonden voor het probleem van de bewijslast van de omstander. In het DSP-onderzoek wordt benadrukt dat dilemma's rondom de bewijslast en het recht op privacy van het gezin via voorlichtingsprogramma's bespreekbaar worden gemaakt. In het VU-onderzoek wordt aanbevolen de omstander van deze bewijslast te ontslaan. Op grond van het VU-onderzoek wordt aanbevolen geen maatregelen te nemen die het stimuleren van het melden zouden kunnen bevorderen als er geen ruimte in (een van) de meldpunten bestaat extra meldingen in behandeling te nemen.

Het DSP-onderzoek benadert omstanders als volwassenen en doet haar aanbevelingen overeenkomstig, het VU-onderzoek 'ontdekt' ook kinderen als feitelijke omstanders en vraagt hierover beleid.

Het VU-onderzoek beveelt tenslotte expliciet aan de resultaten van beide onderzoeken ter beschikking te stellen aan ontwikkelaars op het gebied van secundaire preventie van kindermishandeling en mogelijke implementatieprojecten te onderzoeken of in gang te zetten.

Cees Hoefnagels (VU)
Machteld Zwikker (VU)
Agnes van Burik (DSP)
Mireille Geldorp (DSP)

Amsterdam, juni 1997.

Bijlage 2 Enquêtevragen secundaire analyse situatieve kenmerken

1 Publiek

Weet u dat er bepaalde deskundige personen en instanties zijn waarmee u contact kunt opnemen als u te maken krijgt met kindermishandeling of een vermoeden van kindermishandeling?

Kunt u zoveel mogelijk instanties noemen waar u met een vermoeden (van kindermishandeling) terecht zou kunnen?

Er is een aantal instanties die bij uitstek bedoeld zijn om een vermoeden van kindermishandeling te melden. Kunt u één of meerdere van deze instanties noemen?

Naar aanleiding van de fictieve situatie van kindermishandeling die aan de respondenten is voorgelegd:

Wat is de reden dat u (waarschijnlijk) geen contact zoekt met een deskundige of instantie of daar sterk over twijfelt?

Degenen die antwoordden wel contact te zoeken met een instantie kregen de volgende vraag voorgelegd:

Bij een beslissing om een vermoeden van kindermishandeling te melden bij een meldpost kunnen allerlei problemen of belemmeringen een rol spelen. Kunt u mij zeggen wat voor u redenen zijn of zouden kunnen zijn om de eerder genoemde situatie niet te melden?

Algemene attitude- en opinievragen

"Als een gezin bij een instantie wordt aangemeld wegens vermoedens van kindermishandeling, dan moet dat gezin zo snel mogelijk te horen krijgen dat zij aangemeld zijn"

"Als er een vermoeden van kindermishandeling is, dan mogen instanties zich bemoeien met het gezin, ook als de ouders daar niet om gevraagd hebben"

"Als ik een gezin zou melden wegens vermoedens van kindermishandeling, dan wil ik niet dat dat gezin te horen krijgt dat ik de melder ben"

"Als je een gezin aanmeldt wegens kindermishandeling, dan is het maar zeer de vraag of het mishandelde kind daarmee geholpen is"

"Als een gezin is aangemeld wegens kindermishandeling dan moet het inzage kunnen krijgen in het dossier dat over hen is aangelegd"

"Als er een landelijk 06-nummer zou zijn, waar ik vermoedens van kindermishandeling kan melden, dan zou ik eerder melden"

"Wat moet er naar uw mening gebeuren met ouders die hun kind mishandelen of slecht behandelen. Moeten ze gestraft worden of moeten ze hulp en ondersteuning krijgen?"

2 Beroepsbeoefenaren

Kunt u zoveel mogelijk instanties noemen waar u met een vermoeden (van kindermishandeling) terecht zou kunnen?

Er is een aantal instanties die bij uitstek bedoeld zijn om een vermoeden van kindermishandeling te melden. Kunt u één of meerdere van deze instanties noemen?

Naar aanleiding van de fictieve situatie van kindermishandeling die aan de respondenten is voorgelegd:

Wat is de reden dat u (waarschijnlijk) geen contact zoekt met een deskundige of instantie of daar sterk over twijfelt?

Degenen die antwoordden wel contact te zoeken met een instantie kregen de volgende vraag voorgelegd:

Bij een beslissing om een vermoeden van kindermishandeling te melden bij een meldpost kunnen allerlei problemen of belemmeringen een rol spelen. Kunt u mij zeggen wat voor u redenen zijn of zouden kunnen zijn om de eerder genoemde situatie niet te melden?

Algemene attitude- en opinie vragen

"Als een gezin bij een instantie wordt aangemeld wegens vermoedens van kindermishandeling, dan moet dat gezin zo snel mogelijk te horen krijgen dat zij aangemeld zijn"

"Als ik een gezin zou melden wegens vermoedens van kindermishandeling, dan wil ik niet dat dat gezin te horen krijgt dat ik de melder ben"

"Als je een gezin aanmeldt wegens kindermishandeling, dan is het maar zeer de vraag of het mishandelde kind daarmee geholpen is"

"Als een gezin is aangemeld wegens kindermishandeling dan moet het inzage kunnen krijgen in het dossier dat over hen is aangelegd"

"Als ik van te voren niet zeker weet dat ik anoniem kan blijven als melder, dan zal ik sommige vermoedens van kindermishandeling niet melden."

"Het is wenselijk dat er één centraal meldpunt in de regio komt waar alle vermoedens van kindermishandeling gemeld worden."

"Alle mensen die door hun beroep regelmatig in contact komen met kinderen/gezinnen zouden verplicht moeten worden om alle gevallen van kindermishandeling te melden bij een centraal meldpunt."

"Een centraal meldpunt van kindermishandeling behoort onafhankelijk te zijn van bestaande instellingen en instanties op het gebied van hulpverlening en justitie."

"Een centraal meldpunt voor kindermishandeling dient 24 uur per dag en 7 dagen per week telefonisch bereikbaar te zijn."

"Als er een landelijk 06-nummer zou zijn, waar ik vermoedens van kindermishandeling kan melden, dan zou ik eerder melden"

"Gezien mijn beroepsgeheim kan ik vermoedens van kindermishandeling alleen bespreken met beroepsgenoten."

3 Hulpverleners

Kunt u zoveel mogelijk instanties noemen waar u met een vermoeden (van kindermishandeling) terecht zou kunnen?

Er is een aantal instanties die bij uitstek bedoeld zijn om een vermoeden van kindermishandeling te melden. Kunt u één of meerdere van deze instanties noemen?

Naar aanleiding van de fictieve situatie van kindermishandeling die aan de respondenten is voorgelegd:

Wat is de reden dat u (waarschijnlijk) geen contact zoekt met een deskundige of instantie of daar sterk over twijfelt?

Degenen die antwoordden wel contact te zoeken met een instantie kregen de volgende vraag voorgelegd:

Bij een beslissing om een vermoeden van kindermishandeling te melden bij een meldpost kunnen allerlei problemen of belemmeringen een rol spelen. Kunt u mij zeggen wat voor u redenen zijn of zouden kunnen zijn om de eerder genoemde situatie niet te melden?

Algemene attitude- en opinievragen

"Als een gezin bij een instantie wordt aangemeld wegens vermoedens van kindermishandeling, dan moet dat gezin zo snel mogelijk te horen krijgen dat zij aangemeld zijn"

"Als ik een gezin zou melden wegens vermoedens van kindermishandeling, dan wil ik niet dat dat gezin te horen krijgt dat ik de melder ben"

"Als je een gezin aanmeldt wegens kindermishandeling, dan is het maar zeer de vraag of het mishandelde kind daarmee geholpen is"

"Als een gezin is aangemeld wegens kindermishandeling dan moet het inzage kunnen krijgen in het dossier dat over hen is aangelegd"

"Als ik van te voren niet zeker weet dat ik anoniem kan blijven als melder, dan zal ik sommige vermoedens van kindermishandeling niet melden."

"Het is wenselijk dat er één centraal meldpunt in de regio komt waar alle vermoedens van kindermishandeling gemeld worden."

"Alle mensen die door hun beroep regelmatig in contact komen met kinderen/gezinnen zouden verplicht moeten worden om alle gevallen van kindermishandeling te melden bij een centraal meldpunt."

"Een centraal meldpunt van kindermishandeling behoort onafhankelijk te zijn van bestaande instellingen en instanties op het gebied van hulpverlening en justitie."

"Een centraal meldpunt voor kindermishandeling dient 24 uur per dag en 7 dagen per week telefonisch bereikbaar te zijn."

"Het is de bedoeling dat er nieuwe regionale meld- en adviespunten voor kindermishandeling komen. De bureaus Vertrouwensartsen moeten hier in opgaan. De Raad voor de Kinderbescherming behoudt haar specifieke taak inzake meldingen van kindermishandeling."

"Denkt u dat u eerder of juist minder snel contact op zal nemen met dit nieuwe meldpunt, dan nu met bestaande meldpunten?"

"Gezien mijn beroepsgeheim kan ik vermoedens van kindermishandeling alleen bespreken met beroepsgenoten."

"Ik kan vertrouwelijke informatie over een gezin niet beschikbaar stellen aan andere hulpverleners, die zich ook met dat gezin bezig houden."

"Het behoort tot mijn taak om zelf vermoedens van kindermishandeling te verifiëren, daar heb ik geen externe instantie voor nodig."

"Ik beschik over voldoende kennis en vaardigheden om zelf vermoedens van kindermishandeling bespreekbaar te maken in het betreffende gezin."

"Als er andere vormen van hulp nodig zijn voor het kind of het gezin dan ik kan bieden, dan kan ik die zelf wel inschakelen. Ik heb daar geen externe instantie voor nodig."

"Ik kan zelf zorgen voor afstemming met andere hulpverleners die met hetzelfde gezin bezig zijn. Daar heb ik geen externe instantie voor nodig."

Bijlage 3 Deelpopulatie privé-personen: steekproeftrekking, (non)-response en representativiteit

Steekproeftrekking

De deelpopulatie privé-personen beslaat alle in Nederland woonachtige personen van 18 jaar en ouder. Uitgangspunt was dat een representatief onderzoek onder deze deelpopulatie gehouden moest worden.

Via aselechte trekking uit het zogenaamde NAWT-bestand²² zijn in totaal 1448 respondenten telefonisch geënquêteerd.

Daarbij is gestratificeerd naar regio. Omdat aparte uitspraken gedaan moeten kunnen worden voor de vier modelprojecten²³ en de gegevens uit de regio's van de modelprojecten bovendien als voormeting moeten fungeren heeft oversampling in de modelgebieden²⁴ plaatsgevonden. Concreet betekent dit dat in de modelgebieden twee keer zoveel respondenten zijn ondervraagd als in de overige gebieden in Nederland. De gevolgen daarvan voor de representativiteit worden hieronder beschreven.

Non-response en representativiteit

Voor de realisatie van de 1448 telefonische interviews hebben 3051 benaderingen plaats gevonden. In tabel 3.1 wordt de respons weergegeven op het telefonische onderzoek onder privépersonen.

Tabel 3.1 Respons

	abs.	%
geslaagd gesprek	1.448	47
weigering	1.067	35
gesprek afgebroken	13	0
geen gehoor/ antwoordapparaat	163	5
telefoonnummer afgesloten/ onjuist/ geheim	121	4
in gesprek/ afspraak met respondent / zeer moeilijk bereikbaar	22	1
taalproblemen	18	1
verhuisd/ dubbel in bestand	7	0
anders	192	7
totaal	3.051	100

Zoals uit de tabel is op te maken heeft 47% van de benaderingen geleid tot een geslaagd gesprek. Een derde van de benaderingen leidde tot weigeringen of tot interviews die voortijdig werden afgebroken. Om na te gaan in hoeverre de weigeringen te maken hebben met het onderwerp in

Noot 22 Naam, adres, woonplaats en telefoonnummer. Er werden geen mensen gebeld met een geheim telefoonnummer.

Noot 23 De onderzoeksresultaten per modelproject zijn onderling vergeleken. Deze rapportage is alleen bedoeld voor de modelprojecten.

Noot 24 Te weten de provincies Drenthe en Friesland, de regio Stad Amsterdam, Amstelland en Meerlanden en de regio Zuid Oost Noord-Brabant.

kwestie, is aan de respondenten gevraagd wat de reden was om niet aan het gesprek deel te nemen. In tabel 3.2 staat vermeld welke redenen door de respondenten werden aangegeven.

Tabel 3.2 Reden weigering

	abs.	%
geen tijd/ zin	504	47
geen specifieke reden gegeven	112	10
persoonlijke redenen	61	6
tegen telefonische enquêtes	49	5
hoorn wordt erop gegooid/ agressieve weigering	40	4
tegen deze enquête	24	2
taboe-onderwerp	24	2
iemand anders weigert voor respondent	6	1
andere reden	247	23
totaal	1.067	100

In meer dan de helft van de weigeringen blijkt de respondent geen tijd of geen zin te hebben om deel te nemen aan de telefonische enquête of wordt er geen specifieke reden gegeven voor de weigering. Bij twee derde van de weigeringen lijken er algemeen geldende redenen aan de orde te zijn. Een klein deel van de respondenten lijkt echter te weigeren om een meer specifieke reden. Zo geeft 2% van de respondenten expliciet aan tegen de enquête te zijn en is bij 2% het onderwerp taboe. Nog eens 6% geeft aan niet mee te willen werken aan het onderzoek om persoonlijke redenen. Alhoewel deze persoonlijke redenen van diverse aard kunnen zijn, zouden er een aantal te maken kunnen hebben met het onderwerp kindermishandeling. Vooral nog kan worden vastgesteld dat 4% tot maximaal 10% van de weigeringen selectieve non-respons betreft.

Representativiteit

Alhoewel voor selectieve non-respons niet gecorrigeerd kan worden - we weten immers niet welke mensen niet willen deelnemen aan het onderzoek vanwege de aard ervan -, is getracht de representativiteit van de steekproef zoveel mogelijk te vergroten. Daarbij is nagegaan in welke mate het bestand van 1448 respondenten op een aantal betekenisvol geachte kenmerken overeenkomt met de populatie²⁵. Verondersteld wordt dat sekse, leeftijd, het al dan niet hebben of verzorgen van kinderen en de mate van verstedelijking mogelijksterwijs van belang zijn (zie hiervoor onder andere Langeland e.a., 1990²⁶). Eerst wordt ingegaan op de verdeling van de respondenten over het land en het gevolg van de oversampling van de modelgebieden. Een en ander wordt weergegeven in tabel 3.3.

Noot 25 De populatieverdeling over de diverse variabelen is gebaseerd op CBS-gegevens van 1994.

Noot 26 Dit betreft het NCGV-rapport: 'Kindermishandeling: van signaal naar hulp 1'. Op basis van een literatuurstudie wordt geconcludeerd dat de variabelen sekse, leeftijd, opleidingsniveau (bij het algemene publiek) en het zelf al dan niet jeugdervaringen hebben met kindermishandeling en het zelf al dan niet kinderen hebben, van invloed zijn op het signaleren en melden van kindermishandeling.

Tabel 3.3 Indeling in gebieden en beoogde/gerealiseerde steekproefaantallen (privé-personen)

	steekproef			populatie
	beoogd	gerealiseerd	%	%
modelgebied				
Amsterdam regio	200	201	14	7
Friesland	200	213	15	4
Drenthe	200	204	14	3
Zuid-Oost N-Brabant	200	208	14	15
niet-modelgebied				
Groningen/Overijssel	100	113	8	10
Gelderland/Utrecht/Flevoland	100	103	7	21
Noord en Zuid Holland (minus 3 grote steden)	100	100	7	19
Zeeland/rest N.Brabant/Limburg	100	106	7	10 ²⁷
Rotterdam	100	100	7	7
Den Haag	100	100	7	5
totaal	1.400	1.448	100	10.1 ²⁸

De oversampling van de modelgebieden leidt tot een oververtegenwoordiging van respondenten in de noordelijke provincies en in Amsterdam en tot een ondervertegenwoordiging in midden-Nederland en in de Randstad minus Den-Haag en Rotterdam. De invloed ervan op de steekproefverdeling over de variabele verstedelijking komt aan de orde in tabel 3.4.

Tabel 3.4 Verstedelijking

	S	P
< 10.000	11	10
10.000-20.000	15	20
20.000-50.000	22	26
50.000-100.000	15	17
> 100.000	36	27
totaal	99	100

Terwijl de kleine gemeenten in de steekproef goed zijn vertegenwoordigd, zien we dat de oversampling het effect te weeg brengt dat respondenten uit gemeenten met meer dan 100.000 inwoners worden oververtegenwoordigd, ten koste van inwoners van gemeenten uit de middelste drie categorieën. De verschillen blijven echter beperkt (minder dan 10%).

Noot 27 De populatiegegevens betreffen alleen Zeeland en Limburg, die van Noord-Brabant zijn als geheel opgenomen in de populatiegegevens van het modelgebied Zuid-Oost-Noord Brabant.

Noot 28 Dat het totaal niet optelt tot 100%, is het gevolg van afronding.

In tabel 3.5 wordt aangegeven wat de verdeling is van de populatie (**P**) en de steekproef (**S**) over de kenmerken sekse en leeftijd, gecombineerd²⁹.

Tabel 3.5 Sekse en leeftijd (in %)

	mannen		vrouwen		totaal	
	S	P	S	P	S	P
20-44 jaar	23	27	35	26	59	53
45-64 jaar	11	15	18	15	29	30
65 jaar en ouder	5	7	8	10	12	17
totaal	39	49	61	51	100	100

In de steekproef zijn met name vrouwen in de leeftijdscategorie van 20-44 jaar oververtegenwoordigd hetgeen samengaat van een ondervertegenwoordiging van oudere vrouwen, maar vooral van mannen. De verdeling over de variabele ouderschap wordt getoond in tabel 3.6.

Tabel 3.6 Ouderschap / verzorging van kinderen (in %)

	S	P
ja	65	70
nee	35	30
totaal	100	100

De respondenten met kinderen blijken in de steekproef enigszins ondervertegenwoordigd te zijn ten opzichte van de 'kinderlozen'³⁰.

We hebben om inhoudelijke redenen gekozen voor weging op basis van de variabelen leeftijd en sekse. Uit de vergelijking van de resultaten tussen de modelgebieden blijkt namelijk dat de invloed van de variabelen verstedelijking/regio beperkt is³¹. De weging blijkt geen schadelijke gevolgen te hebben voor de steekproefverdeling over de overige variabelen.

Conclusies ten aanzien van representativiteit

De 4% tot 10% selectieve non-respons zou in het ernstigste geval kunnen leiden tot een vertekening in de onderzoeksresultaten. Of dit daadwerkelijk het geval is en in welke mate valt echter niet te achterhalen. Over het geheel genomen kan er echter vanuit worden gegaan dat de onderzoeksresultaten vrij goed weergeven hoe er door de Nederlandse bevolking gedacht wordt over het melden van kindermishandeling. Maar

Noot 29 Om te kunnen vergelijken met de categorie-indeling van de CBS-gegevens werden de 18- en 19-jarigen (2%) uit de steekproef verwijderd, waarna 1424 respondenten resteerden.

Noot 30 De definitie van ouderschap in de CBS-gegevens heeft overigens betrekking op civielrechtelijk ouderschap. In de enquête is alleen gevraagd of respondenten zelf ouder of verzorger zijn van één of meerdere kinderen.

Noot 31 De weging leidt ertoe dat de steekproefverdeling over deze twee variabelen identiek wordt aan die van de populatie. Een neveneffect is dat de steekproef door de weging wordt teruggebracht tot 1422 respondenten.

ook de cijfermatige gegevens, die betrekking hebben op het aantal vermoedens van kindermishandeling en het aantal meldingen van kindermishandeling, vormen een vrij betrouwbare afspiegeling van het aantal vermoedens en het aantal meldingen van kindermishandeling onder de Nederlandse bevolking. Wel moet daarbij rekening worden gehouden met het feit dat bepaalde regio's in Nederland binnen het onderzoek zijn oververtegenwoordigd en andere zijn ondervertegenwoordigd. Het effect van deze ongelijke vertegenwoordiging blijkt echter beperkt te zijn, hetgeen blijkt uit de vergelijking van onderzoeksresultaten tussen de modelprojecten.

Bijlage 4 Deelpopulaties beroepsbeoefenaren en hulpverleners: steekproeftrekking, (non)-response en representativiteit

Omschrijving deelpopulaties en steekproefsamenstelling

Onder *beroepsbeoefenaren* worden al diegenen verstaan die uit hoofde van hun beroep directe (en meestal regelmatige) contacten onderhouden met het kind en/of het gezin en die derhalve vormen van kindermishandeling zouden kunnen signaleren.

De deelpopulatie *hulpverleners* bestaat uit professionele hulpverleners werkzaam in de (jeugd)gezondheidszorg, de geestelijke gezondheidszorg en de jeugdhulpverlening die uit hoofde van hun functie geacht worden zelf hulp te kunnen verlenen bij (een vermoeden van) kindermishandeling. Bij beide deelpopulaties doet zich het probleem voor dat de samenstelling van de deelpopulatie niet bekend is. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat het aantal relevante functionarissen werkzaam binnen de verschillende beroepssectoren (zoals bijvoorbeeld peuterspeelzalen en sociaal cultureel werk) waaruit een deelpopulatie is opgebouwd, maar zeer ten dele valt te achterhalen. Er kon daarom geen representatief onderzoek worden uitgevoerd onder de deelpopulaties als geheel; verder kunnen alleen uitspraken worden gedaan voor de afzonderlijke beroepssectoren en niet voor de totale groep beroepsbeoefenaren dan wel professionele hulpverleners.

Op basis van gesprekken met sleutelfiguren en op basis van registratiegegevens van het LSBVK³² is bepaald welke beroepssectoren benaderd dienden te worden en welke beoogde steekproefaantallen dienden te worden gerealiseerd (zie tabel 4.1). Bij het samenstellen van de steekproefaantallen is Nederland op dezelfde manier ingedeeld als bij het onderzoek onder privé-personen (zie bijlage 3 tabel 3.3). Om de eerder genoemde redenen heeft ook nu in de modelgebieden een oversampling plaats gevonden.

Noot 32 Landelijke Stichting Bureau Vertrouwensarts Kindermishandeling.

Tabel 4.1 Beoogde steekproefaantallen beroepsbeoefenaren en professionele hulpverleners

	beoogde aantallen		
	modelgebieden (n = 4)	niet-modelgebieden (n = 6)	totaal
beroepsbeoefenaren			
peuterspeelzalen	4 x 15	6 x 10	120
kinderdagverblijven	4 x 15	6 x 10	120
basisonderwijs	4 x 25	6 x 10	160
speciaal onderwijs	4 x 15	6 x 10	120
voortgezet onderwijs	4 x 15	6 x 5	90
huisartsen	4 x 25	6 x 15	190
consultatiebureau-artsen	4 x 15	6 x 10	120
sociaal Cultureel werk	4 x 10	6 x 5	70
politie	4 x 10	6 x 5	70
totaal	560	480	1.040
professionele hulpverlening			
jeugdartsen	4 x 25	6 x 15	190
MKD's/Boddaertcentra	4 x 20	6 x 10	140
RIAGG	4 x 15	6 x 10	120
amb. Jeugdhulpverlening	4 x 20	6 x 15	170
resident. jeugdhulpverlening	4 x 20	6 x 10	140
(gezins) voogdij-instel.	4 x 15	6 x 10	120
AMW	4 x 20	6 x 10	140
ambulante FIOM	4 x 5	6 x 5	50
totaal	560	510	1.070

Ten aanzien van de selectie van benaderde beroepssectoren dienen de volgende beperkingen te worden aangegeven.

- De (kinder)ziekenhuizen en de kinder- en jeugdpsychiatrie zijn ten onrechte buiten het onderzoek gebleven.
- Ook de sector 'pleegzorg' is niet benaderd. Omdat de ambulante jeugdhulpverlening wel benaderd is, is 'kindermishandeling door pleegouders' echter wel meegenomen in het onderzoek.
- De jeugdartsen zijn ten onrechte onder de professionele hulpverleners geplaatst. Jeugdartsen onderscheiden zich als groep van de andere professionele hulpverleners; zij zien voor zichzelf veel minder vaak een actieve rol weggelegd bij het bespreekbaar maken van vermoedens van kindermishandeling dan de overige professionele hulpverleners³³.

Het veldwerk

Uitgangspunt van het onderzoek was dat personen benaderd dienden te worden en niet de instelling als geheel. Met andere woorden we zijn geïnteresseerd in meningen en ervaringen van personen en niet zozeer in de standpunten van een instelling, een hoofdkantoor of een koepelorganisatie. Wanneer alleen een naam en telefoonnummer van een instelling/ organisatie bekend was, is gekozen voor een selectieve benadering dat wil zeggen dat gevraagd zou worden naar diegene binnen een organisatie die het meest te maken krijgt met vermoedens van kindermishandeling. Om praktische redenen (slechte bereikbaarheid van uitvoerende werkers) is binnen het onderwijsveld volstaan met een enquête onder de directeur van een school

Noot 33 Bij de secundaire analyse zijn de jeugdartsen alsnog onder de beroepsbeoefenaren geplaatst.

wanneer de betreffende leerkracht/docent niet bereikbaar was.

De steekproeftrekking en de afname van de telefonische enquête is uitgevoerd door Research voor Beleid, een onderzoeksbureau te Leiden. De materiaalverzameling vond plaats tussen half september en eind oktober 1995.

Voor het achterhalen van persoonsgegevens van functionarissen dan wel adressen van instellingen uit de 17 onderscheiden beroepssectoren, is gebruik gemaakt van diverse bronnen.

- Een aantal bestanden was bij Research voor Beleid reeds aanwezig (huisartsen, onderwijsinstellingen en kinderopvanginstellingen);
- Research voor Beleid heeft bestanden van 16 verschillende beroepsgroepen of typen instellingen (onder andere RIAGG's, M.K.D.'s en Kruiswerk) aangeschaft bij Uitgeverij SWP.
- Omdat deze bestanden - ondanks het feit dat de uitgeverij dit wel verzekerd had - niet actueel bleken te zijn, is aanvullend een aantal gidsen geraadpleegd (Gids Geestelijke Gezondheidszorg, Gids voor Zorg en Welzijn en Gids voor Maatschappelijk werk); gegevens uit deze gidsen zijn toegevoegd aan de bestanden.
- Tenslotte is telefonisch contact gezocht met een aantal koepelorganisaties (NVAGG, LVT) voor aanvullende adressen met name voor de modelregio's.

Na deze exercitie waren voor de meeste beroepssectoren minimaal evenveel namen/adressen beschikbaar als het aantal te realiseren geslaagde gesprekken.

Alleen voor het onderwijs, de huisartsen de peuterspeelzalen en de kinderdagverblijven was de situatie ideaal, dat wil zeggen dat er ongeveer 2,5 keer meer namen/ adressen aanwezig waren als te realiseren geslaagde gesprekken³⁴.

Op basis van het aangelegde totaal-bestand is de schriftelijke voor-aankondiging verstuurd naar in totaal 4300 instellingen/ personen. Aangezien voor het merendeel van de beroepssectoren onvoldoende namen/ adressen beschikbaar waren (gegeven de verwachte non-response en de verwachte bestandsvervuiling), is besloten om standaard de vraag te stellen of er binnen de betreffende organisatie ook andere respondenten over het onderwerp geïnterviewd konden worden. Oorspronkelijk was het idee om steeds één andere naam te vragen. In de praktijk bleek deze benadering niet te werken (men verwees naar elkaar terug hetgeen niet kon worden gecontroleerd door de enquêteur). Besloten is, na één week enquêteren, om aan de (eerste) hoofdrespondent de namen van meerder respondenten te vragen.

In een aantal gevallen heeft dit geleid tot irritatie bij de betreffende respondent. In een aantal andere gevallen (met name bij het kruiswerk, de RIAGG's, de GG & GD'en en de jeugdhulpverlening) hebben organisaties besloten om per instelling één woordvoerder aan te wijzen die namens de organisatie de enquêtevragen heeft beantwoord. Dit verklaart de lage responsepercentages in een aantal beroepssectoren. Vooral bij de jeugdhulpverlening gaat het vaak om grote, multifunctionele gefuseerde instellingen. Geregeld hebben bijkantoren bijv. van het Maatschappelijk Werk, gevestigd in een aantal kleine plaatsen, alle verwezen naar het 'hoofdkantoor'. Klaarblijkelijk zijn we er niet altijd in geslaagd om het 'subjectieve' karakter van de enquête duidelijk te maken.

Op basis van de beschikbare bestanden, de kenmerken van de beroeps-

Noot 34 Dit is een ideale situatie gegeven de te verwachten gemiddelde respons van 50% en een zekere mate van bestandsvervuiling.

sectoren en de reacties uit het veld, zijn feitelijk de volgende 'typen' respondenten geënuquêteerd.

- 1 Functionarissen die in de praktijk het meest te maken krijgen met kindermishandeling.
- 2 Functionarissen wier naam was doorgegeven door de eerstgenoemde categorie (de hoofdrespondenten).
- 3 Functionarissen die op naam waren opgenomen in de bestanden van Research voor Beleid³⁵.
- 4 Functionarissen die als woordvoerder optraden/waren aangewezen door de instelling (op het moment dat een instelling slechts één (extra) keer wilde meedoen aan de enquête).
- 5 Directeuren van onderwijsinstellingen.

In tabel 4.2 zijn de gerealiseerde aantallen per beroepssector weergegeven.

Tabel 4.2 Aantal respondenten per beroepssector

beroepssector	modelgebieden (n = 4)			niet-modelgebieden (n = 6)			totaal		
	beoogd		gehaald	beoogd		gehaald	beoogd		gehaald
	abs.	abs.		%	abs.		abs.	%	
beroepsbeoefenaren									
peuterspeelzalen	60	51	85	60	53	88	120	104	87
kinderdagverblijven	60	62	100	60	60	100	120	122	100
hasisonderwijs	100	111	111	60	61	100	160	172	107
speciaal onderwijs	60	61	100	60	60	100	120	121	100
voortgezet onderwijs	60	60	100	30	29	97	90	89	89
huisartsen	100	74	74	90	61	68	190	135	71
consultatiebureau-artsen	60	2	3	60	25	42	120	27	22
sociaal-cultureel werk	40	39	98	30	30	100	70	69	99
politie	40	27	67	30	30	100	70	57	81
totaal	580	487	81	480	409	85	1060	896	84
hulpverleners									
jeugdartsen	100	80	80	90	80	89	190	160	87
MKD's/Boddaertcentra	80	28	35	60	46	77	140	74	53
RIAGG's	60	19	32	60	50	83	120	69	57
Ambul.jeugdhulpverlening	80	53	66	90	70	78	170	123	72
resid.jeugdhulpverlening	80	59	73	60	58	97	140	117	84
(gezins) voogdij-instelling	60	31	52	60	27	45	120	58	48
AMW-jeugd	80	69	86	60	55	92	140	124	86
ambulante FIOM	20	1	5	30	10	33	50	11	22
totaal	560	340	61	510	396	78	1070	736	69

Noot 35 Aangezien de meeste bestanden op naam aangekocht waren bij Uitgeverij SWP (Sociaal Wetenschappelijke Publicaties) ging het vaak om mensen die geabonneerd waren op een tijdschrift dan wel een bepaald congres hadden gevolgd.

Tabel 4.2 laat zien dat de beoogde aantallen niet altijd gerealiseerd zijn. Dit speelt met name bij die sectoren waar het aantal te benaderen instellingen of organisaties beperkt is. Wanneer het niet lukt om bij zo'n organisatie *binnen* te komen dan konden er in het gunstigste geval hoogstens twee enquêtes worden afgenomen (namelijk met de aangeschreven respondent en de aangewezen persoon die de hele instelling vertegenwoordigde). Twee sectoren zijn om deze reden zonder meer slecht vertegenwoordigd, te weten de ambulante FIOm en de consultatiebureau-artsen. Drie sectoren zijn matig vertegenwoordigd: de gezinsvoogdij-instellingen, de MKD's/Boddaertcentra en de RIAGG's.

Analyse non-response

Voordat het in tabel 4.3 weergegeven aantal geslaagde gesprekken werd gerealiseerd, is een groot aantal benaderingen uitgevoerd. Onderstaand wordt een analyse gegeven voor de beroepsbeoefenaren en voor de professionele hulpverleners.

Tabel 4.3 (Non-)responsgegevens

	beroepsbeoefenaren		hulpverleners	
	abs.	%	abs.	%
geslaagd gesprek	907	41	725	33
pogingen al dan niet met resultaat:				
geen gehoor/antwoordapparaat	277	12	186	8
in gesprek	31	1	22	1
afspraak gemaakt/blijven proberen	141	6	85	4
tijdens onderzoek afwezig	50	2	69	3
weigering	266	12	118	5
telefoonnummer onjuist/afgesloten/geheim	114	5	91	4
Verhuisd/zeer moeilijk bereikbaar	3	-	25	1
Overige:				
bleek dubbel in bestand te zitten	57	2	384	17
gesprek was niet meer nodig ³⁶	333	15	192	8
gesprek afgebroken	1	-	4	-
anders	82	4	344 ³⁷	15
totaal	2.262	100	2.245	100

Uit de tabel valt op te maken dat 41% van de benaderingen bij de beroepsbeoefenaren en 33% van de benaderingen bij de hulpverleners tot een geslaagd gesprek leidden. De niet-geslaagde pogingen bleken meestal een

Noot 36 Het beoogde aantal gesprekken was bereikt.

Noot 37 De categorie 'anders' bevat met name de volgende twee antwoorden: 'wil niet meedoen aan meer dan één interview'; 'vindt dat men niet tot de doelgroep behoort'.

technische/organisatorische oorzaak te hebben. Met name bij de hulpverleners bleken veel namen/instellingen dubbel in het bestand te zitten. Slechts een beperkt deel van de mensen die benaderd zijn heeft direct geweigerd (beroepsbeoefenaren 12% en hulpverleners 5%). Meestal werd daarbij als reden gegeven dat men 'geen tijd had'. De categorie 'anders' blijkt ook veel antwoorden te bevatten die resulteerden in een weigering. Daarbij gaat het met name om mensen die vinden dat hun instelling niet tot de doelgroep van dit onderzoek behoort, dan wel niet bereid zijn om mee te doen aan nog een/nog meer enquêtes binnen de eigen instelling. Feitelijk ligt het percentage 'weigeringen' dus op circa 16% (beroepsbeoefenaren) en circa 20% (hulpverleners).

Conclusies ten aanzien van de representativiteit

Het onderzoek onder beroepsbeoefenaren en professionele hulpverleners mag niet zonder meer als representatief worden beschouwd voor een totale beroepssector. Omdat vaak met 'sleutelfiguren' binnen een organisatie is gesproken zijn met name de cijfermatige gegevens die betrekking hebben op het aantal vermoedens van kindermishandeling en het aantal meldingen van kindermishandeling geen juiste afspiegeling van 'alle werkers binnen een beroepssector'. In werkelijkheid zullen deze percentages voor een aantal beroepssectoren waarschijnlijk lager liggen³⁸.

Het onderzoek geeft naar onze mening wel goed weer hoe er in een groot aantal beroepssectoren gedacht wordt over het melden van kindermishandeling door drie groepen functionarissen (specifieke aandacht-functionarissen, directeuren en uitvoerend werkers).

Men dient hierbij wel te bedenken dat de responspercentages binnen een aantal sectoren matig waren, met name bij de professionele hulpverleners. Wellicht zijn de onderzoeksgegevens van (gezins)voogdij-instellingen, de MKD's/Boddaercentra en de RIAGG's daarom niet representatief voor de betreffende gehele sector. Verder zijn sommige gebieden in Nederland binnen het onderzoek oververtegenwoordigd en andere ondervertegenwoordigd. De oversampling en de gebiedsindeling heeft tot consequentie gehad dat er naar verhouding meer mensen werkzaam in de noordelijke provincies en in de grote steden zijn geënquêteerd en minder mensen die werkzaam zijn in midden-Nederland (Gelderland, Utrecht en Flevoland).

Wat het effect geweest is van het feit dat een aantal (hulpverlenings)instellingen een instellingsstandpunt hebben weergegeven terwijl anderen 'spontaan' gereageerd hebben valt moeilijk te zeggen. Het is wel zo dat men zich alleen op basis van de summier informatie in de aankondigingsbrief kon voorbereiden op de enquête.

Noot 38 Met dit onderzoek werd ook niet beoogd om het aantal vermoedens en het aantal meldingen van kindermishandeling in kaart te brengen.